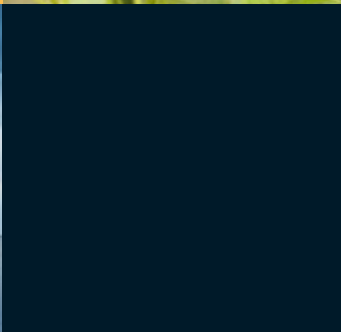
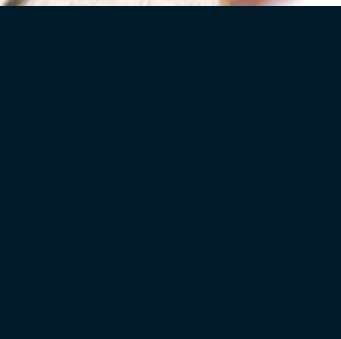

Dette er Norge 2016

Hva tallene forteller

Hva forteller tallene?

Statistikk og informasjon om det norske samfunnet omgir oss på alle kanter. Men hva tallene forteller er ikke alltid like klart. Tallene må sammenliknes, og forskjeller, sammenhenger og tendenser må beskrives og tolkes.

Dette er Norge presenterer statistikk fra en rekke områder og prøver å gi et overblikk over det norske samfunnet og utviklingen de siste årene.

Oslo/Kongsvinger, juli 2016

Christine Meyer
Administrerende direktør

Befolkning:	Innvandring og aldring	2
Fruktbarhet:	Slekters gang	4
Familier og husholdninger:	Singel eller samboer	6
Helse:	Liv og død	8
Utdanning:	Lisa går til skolen	10
Arbeid og lønn:	Halve folket i arbeid	12
Inntekt og formue:	Fattig og rik	14
Forbruk:	Mer enn til salt i maten	16
Bolig:	I hus og hytte	18
Omsorg og sosial trygghet:	Fra vugge til grav	20
Kultur:	Sal og scene	22
Media:	Fra papir til skjerm	24
Tidsbruk:	Døgnet rundt	26
Transport og reiser:	På fire hjul	28
Kriminalitet:	Lovens korte arm	30
Valg:	Valgets kval	32
Økonomi:	Vekst og velstand	34
Primærnæringene:	Fra landbruk til havbruk	36
Sekundærnæringene:	Fra industri til olje	38
Tertiærnæringene:	Til tjeneste!	40
Natur, energi og miljø:	I strie strømmer	42

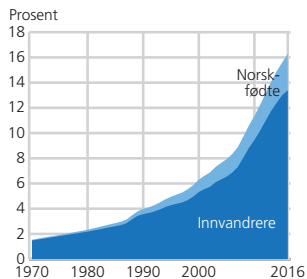
Innvandring og aldring

Folkemengde 1. januar

	Folkemengde	Årlig vekst. Prosent
1950	3 250 000	
1960	3 568 000	0,94
1970	3 863 000	0,80
1980	4 079 000	0,55
1990	4 233 000	0,37
2000	4 478 000	0,56
2010	4 858 000	0,82
2016	5 214 000	1,19
<i>Framskrevet</i>		
2020	5 435 000	0,9
2030	5 916 000	0,8
2040	6 331 000	0,6
2050	6 691 000	0,5

Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som andel av den totale befolkningen

Kilde: www.ssb.no/innvbef

De 10 største gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 2016

Land	Antall
Polen	105 725
Litauen	41 626
Somalia	40 100
Sverige	39 955
Pakistan	36 026
Irak	31 490
Tyskland	27 770
Vietnam	22 363
Filippinene	21 945
Danmark	21 762

Kilde: www.ssb.no/innvbef

Innvandring gir høyere befolkningsvekst

Norges befolkning passerte 5 millioner i 2012, en økning på over 1,7 millioner siden 1950. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent, hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank til en tredjedels prosent på 1980-tallet, men har siden økt kraftig. I dag er nettoinnvandringen viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet.

De neste årene

Hva vi ser i krystallkula, vil selvfølgelig avhenge av hvilke forutsetninger vi legger til grunn. Et prognosealternativ med middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 40 årene. Folketallet vil passere 6 millioner i 2031, og i 2050 blir innbyggertallet 6,7 millioner, mens befolkningsveksten synker til en halv prosent.

En betydelig del av veksten framover vil trolig skyldes nettoinnvandring. Blir denne lav, vil Norges folketall bli vel 6 millioner rundt 2050, mens høyere innvandring kan bringe folketallet opp i godt over 7 millioner.

Fra fjern og nær

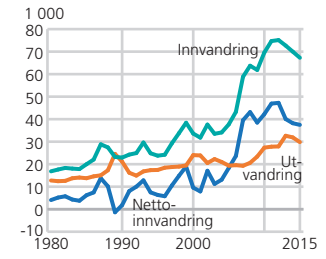
Ved inngangen til 2016 var det 848 200 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, som utgjorde 16 prosent av hele befolkningen. 698 600 av disse var innvandrere som var født i utlandet, mens 149 700 var norskfødte med innvandrerforeldre.

I Oslo er hver tredje innbygger enten selv innvandrer eller født i Norge med innvandrerforeldre, og en fjerdedel av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge bor i Oslo. Inkluderes Akershus, bor nesten 40 prosent i området.

Arbeid fortsatt viktigste innvandringsgrunn

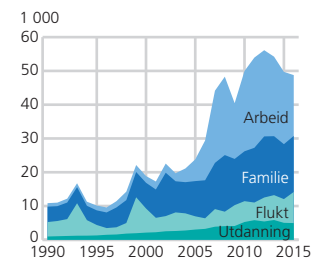
Familiegjenforening og flukt var lenge de vanligste innvandringsgrunnene. Men fra 2004 økte antallet arbeidsinnvandrere, og disse utgjorde fortsatt den største gruppen innvandrere i 2015, selv om andelen arbeidsinnvandrere gikk ned og andelen på flukt gikk opp. Polakker utgjorde den største gruppen arbeidsinnvandrere med 5 200 personer i 2015, mens syriske statsborgere var den største gruppen med flukt som innvandringsgrunn, med 3 300 registrerte personer. Asylsøkere som venter på oppholdstillatelse er ikke med i disse tallene.

Innvandring, utvandring og nettoinnvandring

Kilde: www.ssb.no/flytting

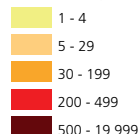
Innvandringer etter innvandringsgrunn

Kilde: www.ssb.no/innvgrunn

Bosettingsmønster 1. 1. 2016

Antall bosatte per 1 km² rute

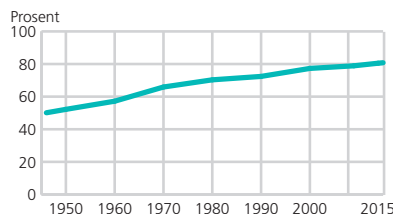

Kilde: Statistisk sentralbyrå
Kartdata: Kartverket

Flest i by, færre i bygd

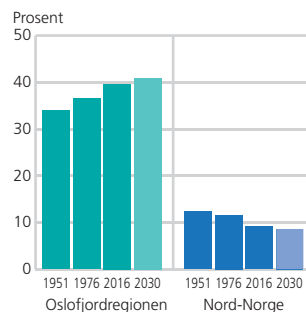
Drøyt åtte av ti personer bor nå i tettbygde strøk; etter andre verdenskrig var andelen bare 50 prosent. I hele landet er det 981 tettsteder, og veksten i antall bosatte er særlig stor i de største tettstedene.

Andel bosatte i tettsteder/tettbygde strøk¹

¹ En hussamling regnes som tettsted hvis det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter. Kilde: www.ssb.no/befteft

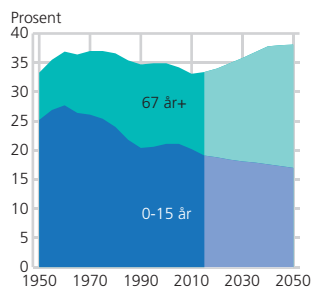
Andel bosatte i Oslofjord-regionen¹ og Nord-Norge. 1951-2016 og framskrevet 2030

¹ Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold.

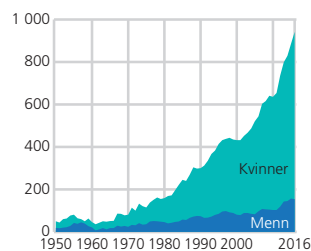
Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Andel barn og unge og eldre i befolkningen

Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Antall menn og kvinner 100 år og over

Kilde: www.ssb.no/folkemengde

Eldrebølge på vei

Vi har nå lenge hørt snakk om eldrebølgen. Men situasjonen minner mye om en dag på stranden, på utkikk etter den store bølgen: Vi tror vi ser den komme, men som oftest flater den ut lenge før den når oss.

Men eldrebølgen kommer, og i en viss forstand kan vi si at den allerede er her: Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent som var 67 år og over, er dagens andel vel 14. I årene framover, når de store etterkrigskullene blir pensjonister, vil denne andelen øke ytterligere, til nesten 18 prosent i 2030 og 21 prosent i 2050. Aldringen forventes å bli mye sterkere i distriktene enn i byene. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050.

Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av befolkningspyramiden). Vel så viktig er de lave fødselstallene, som betyr at det blir færre i bunnen. Og når eldrebølgen ennå ikke helt har nådd oss, skyldes det både at fruktbarheten i Norge fortsatt er relativt høy og at innvandrerne er unge.

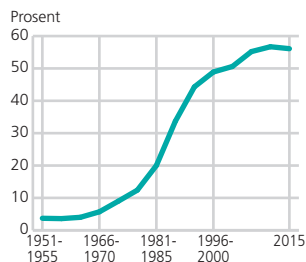
Slekters gang

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. 2014

Frankrike	2,01
Irland	1,94
Island	1,93
Sverige	1,88
Storbritannia	1,81
Norge	1,75
Finland	1,71
Nederland	1,71
Danmark	1,69
Østerrike	1,47
Tyskland	1,47
Italia	1,37
Spania	1,32
Hellas	1,30
Portugal	1,23

Kilde: Eurostat.

Andel barn født utenfor ekteskap

Kilde: www.ssb.no/fodte

Andel barn født utenfor ekteskap i utvalgte land. 2014

Land	Prosent
Island	70,5
Norge	56,7
Sverige	54,6
Danmark	52,5
Portugal	49,3
Nederland	48,7
Finland	42,8
Spania	42,5
Tyskland	35,0
Italia	28,8
Polen	24,2
Sveits	21,7
Hellas	8,2
Tyrkia	2,8

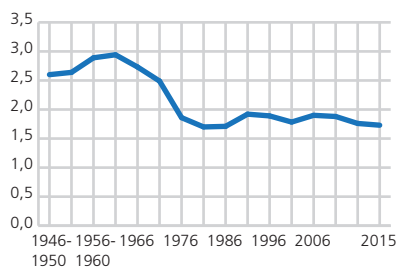
Kilde: Eurostat og Hogstofa Islands.

Lav fruktbarhet ...

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen på begynnelsen av 1980-tallet. Deretter økte fruktbarheten igjen noe, men har hatt en nedadgående tendens de siste årene.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

Samlet fruktbarhetstall¹

¹ Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode og dødsfall ikke forekommer.

Kilde: www.ssb.no/fodte

... men høy sammenliknet med andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i Europa, og Norge er faktisk et av de landene som har hatt den høyeste fruktbarheten de siste årene. For eksempel er det gjennomsnittlige fruktbarhetstallet i EU-landene nå 1,6, med Spania og Hellas nede på 1,3, og Portugal på 1,2. Høyest fruktbarhet var det i 2014 i Frankrike, Irland og på Island, hvor bare Frankrike har ligget stabilt på rundt 2 de siste årene.

Nesten seks av ti utenfor ekteskap

56 prosent av alle barn fødes nå utenfor ekteskap, sammenliknet med bare vel 3 prosent på 1950-tallet. Den største økningen fant sted på 1970- og 1980-tallet, og økningen har nå avtatt.

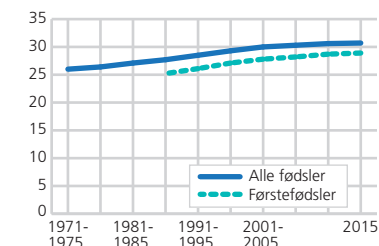
Det store flertallet av dem som fødes utenfor ekteskap, har imidlertid samboende foreldre, bare 12 prosent ble født av enslige mødre i 2015. Av de førstefødte ble imidlertid 51 og 17 prosent født av samboende eller enslige mødre. Når barn nummer to kommer, er foreldrene oftere gift.

Flest i nord

Høyest andel fødsler utenfor ekteskap finner vi i Nord-Trøndelag, Oppland og de tre nordligste fylkene, lavest i Vest-Agder og Rogaland.

Også i Europa finner vi et tilnærmet nord-sør-mønster: Island topper listen, fulgt av Norge og Sverige. Deretter følger landene i Nord- og Vest-Europa. I mange sør- og øst-europeiske land er dette fortsatt et relativt sjeldent fenomen.

Gjennomsnittlig fødealder. Alle fødsler og førstefødslar

Kilde: www.ssb.no/fodte

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre; siden begynnelsen av 1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med nesten fem år, til 30,7. Gjennomsnittsalder ved første fødsel er 28,9 år.

Særlig synlig er denne tendensen blant de yngste: Omkring 1970 utgjorde tenåringsfødsler 10 prosent av alle fødsler, i dag er andelen litt over 1 prosent. Det er nå tre ganger så mange fødsler blant kvinner 40 år og eldre.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nådde nesten 2 prosent i 2002. Senere har andelen sunket litt. Økningen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder og den økte utbredelsen av assistert befruktning.

Stabile aborttall

Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om selvbestemt abort i 1978 har tallene ligget nokså stabilt mellom 14 000 og 16 000, og i 2015 ble det utført 14 000 aborter. Som andel av alle levendefødte utgjør dette 24 prosent.

Aborttallene går ned både blant tenåringer og i aldersgruppen 20-24 år, viser 2015-tall fra Abortregisteret ved Folkehelseinstituttet.

Færre adopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner lå lenge mellom 800 og 1 000. De siste årene har det imidlertid vært en markert nedgang. Dette har sammenheng med at det nå er færre utenlandsadopsjoner: Andelen adopsjoner fra utlandet økte kraftig fram til 2005, men har deretter avtatt. Dette skyldes blant annet at færre barn i verden frigis for adopsjon til utlandet. I 2015 var Colombia det største «leverandør»-landet, fulgt av Thailand.

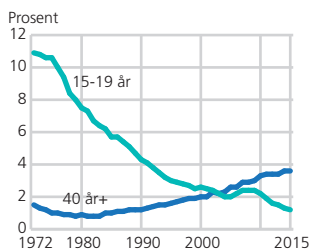
Av de adopterte norske barna er flertallet stebarnsadoptionsjoner, men også fosterbarn utgjør en stor gruppe.

Hva skal så barnet hete?

Bare i underkant av 60 prosent av barna døpes nå i kirken. Men alle barn får et navn, enten de fødes i eller utenfor ekteskap, om de er tvillinger eller adopterte. I 2015 var Emma og William på navnetoppen.

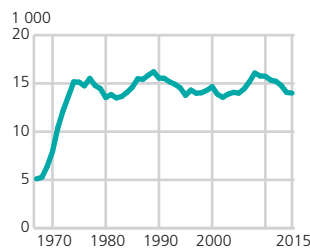
Navnemoter går i bølger, og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og mange av navnene er «internasjonale»; dvs. navn vi finner igjen også på navnetoppen i andre land. Dermed forsvinner også «norske» navn med æ, ø og å. En tredje tendens er at kjært barn ikke lenger har mange navn; doble fornavn og bindestreksnavn (som Else Marie og Ole-Petter) er på retur.

Andel fødsler av kvinner 15-19 og 40 år+

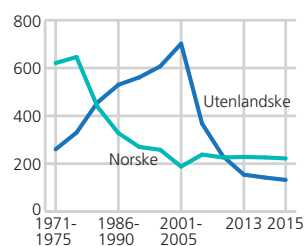
Kilde: www.ssb.no/fodte

Antall aborter

Kilde: Folkehelseinstituttet.

Antall adopterte barn, norske og utenlandske

Kilde: www.ssb.no/adopsjon

Mest populære fornavn. 2015

	Guttenavn	Jentenavn
1	William	Emma
2	Mathias/Matias	Nora /Norah
3	Oliver	Sara/Sahra/Sarah
4	Jakob/Jacob	Sofie/Sophie
5	Lucas/Lukas	Olivia
6	Filip/Fillip/Philip/Phillip	Sofia/Sophia
7	Liam	Emilie
8	Aksel/Axel	Ella
9	Emil	Leah/Lea
10	Oskar/Oscar	Maja/Maia/Maya

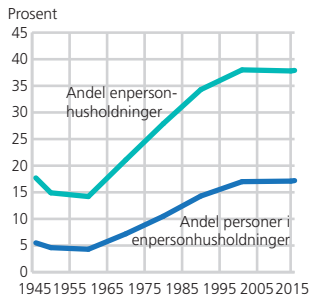
Singel eller samboer

Antall husholdninger og personer per husholdning

	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1946	855 607	3,4
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3
2010	2 170 893	2,2
2014	2 286 455	2,2
2015	2 316 647	2,2

Kilde: www.ssb.no/familie

Andel enpersonhusholdninger og personer i enpersonhusholdninger (privathusholdninger)

Kilde: www.ssb.no/familie

Gifte par og samboerpar med og uten hjemmeboende barn. Prosent

	1990	2015
Par i alt	100	100
Gifte par i alt	89,5	72,2
Uten barn	48,0	43,7
Med barn	41,5	28,5
Samboerpar i alt	10,5	27,8
Uten barn	5,3	13,7
Med barn	5,1	14,1

Kilde: www.ssb.no/familie

Flere bor alene ...

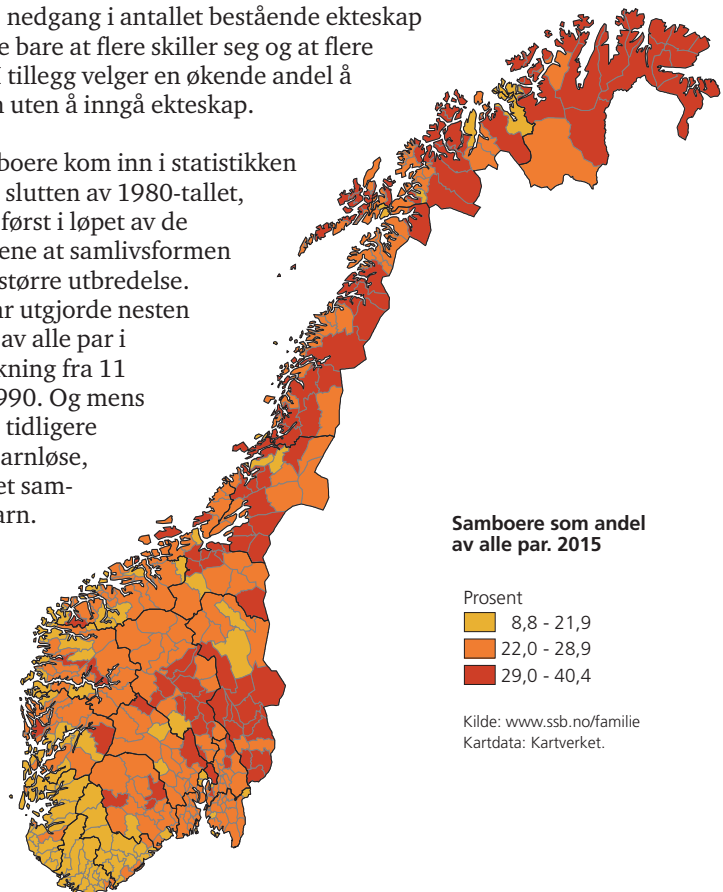
Perioden etter andre verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermålshyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaphyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger: Nesten 38 prosent av husholdningene består nå av aleneboende, og disse utgjør 17 prosent av alle personer i privathusholdninger.

Det er, i befolkningen som helhet, ingen vesentlig forskjell på andelen menn og kvinner som bor alene. Men mens de enslige kvinnene er i flertall i den eldre delen av befolkningen, er mennene i flertall blant de yngre. Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

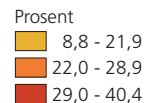
... og flere er samboere

De siste års nedgang i antallet bestående ekteskap skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel å bo sammen uten å inngå ekteskap.

Ugifte samboere kom inn i statistikken allerede på slutten av 1980-tallet, men det er først i løpet av de siste to tiårene at samlivsformen har fått en større utbredelse. Samboerpar utgjorde nesten 28 prosent av alle par i 2015, en økning fra 11 prosent i 1990. Og mens samboerne tidligere oftest var barnløse, har flertallet samboere nå barn.

Samboere som andel av alle par. 2015

Kilde: www.ssb.no/familie
Kartdata: Kartverket.

Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo, Hedmark og Oppland samt fylkene fra Trøndelag og nordover har den høyeste andelen samboere, hvorav Sør-Trøndelag og Oslo ligger på topp. Lavest er andelen i Agder-fylkene og Rogaland.

Ett av tre ekteskap borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen fram til 2008, og deretter har antallet gradvis gått noe ned.

Andelen borgerlige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på begynnelsen av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere sank andelen noe, for så å stige igjen, og andelen borgerlige vielser utgjør nå en tredjedel av alle vielser.

Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at om lag 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv. En annen trend er å gifte seg i utlandet; 21 prosent av alle ekteskapene inngås i utlandet, og av disse er også det store flertallet borgerlige.

Flere lesbiske enn homofile gifter seg

I 1993 ble også partnerskap som samlivsform en del av statistikken, og det er siden den gang registrert til sammen 4 600 inngåtte partnerskap eller ekteskap.

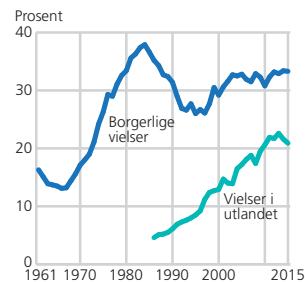
De første årene var det en klar overvekt av mannlige partnere. Men de siste årene har antallet kvinnelige partnere økt og utgjør nær to tredjedeler av inngåtte ekteskap mellom personer av samme kjønn.

Skilsmisser

Fram til begynnelsen av 1990-tallet ble det stadig flere skilsmisser. Da stabiliserte det seg på om lag 10 000 per år. Etter 2012 har derimot noen færre skilt seg. Dette innebærer at vel 38 prosent av inngåtte ekteskap kan bli oppløst ved skilsmisse.

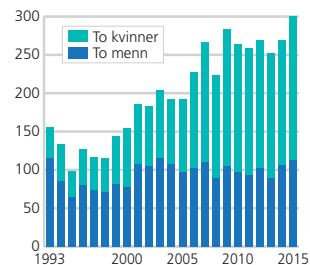
Men med en stor og økende andel samboerpar blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd, når vi ikke har tall for hvor mange samboerskap som oppløses.

Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

Kilde: www.ssb.no/ekteskap

Antall inngåtte partnerskap/ekteskap¹

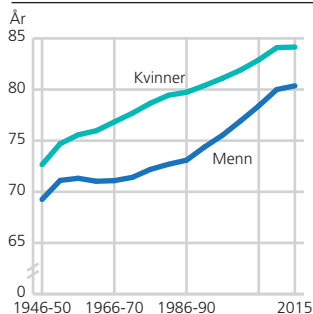

¹ F.o.m. 2009.

Kilde: www.ssb.no/ekteskap

Liv og død

Forventet levealder ved fødselen

Kilde: www.ssb.no/dode

Forventet gjestående levetid ved ulike aldre. 2015

	Kvinner	Menn
0 år	84,2	80,4
10 år	74,4	70,6
20 år	64,4	60,8
30 år	54,6	51,1
40 år	44,8	41,4
50 år	35,1	31,9
60 år	25,9	23,0
70 år	17,3	14,9
80 år	9,9	8,2

Kilde: www.ssb.no/dode

Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land. 2014

	Kvinner	Menn
Japan (2013)	86,6	80,2
Spania	86,2	80,4
Frankrike	86,0	79,5
Italia	85,6	80,7
Island	84,5	81,3
Portugal	84,4	78,0
Sverige	84,2	80,4
Norge	84,2	80,1
Hellas	84,1	78,9
Finland	84,1	78,4
Østerrike	84,0	79,2
Belgia	83,9	78,8
Tyskland	83,6	78,7
Nederland	83,5	80,0
Irland	83,5	79,3
Danmark	82,8	78,7

Kilde: Eurostat og OECD.

Et langt liv

Forventet levealder er en mye brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 80,4 år, en jente 84,2. Dette er en markant økning siden perioden 1946–1950 da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

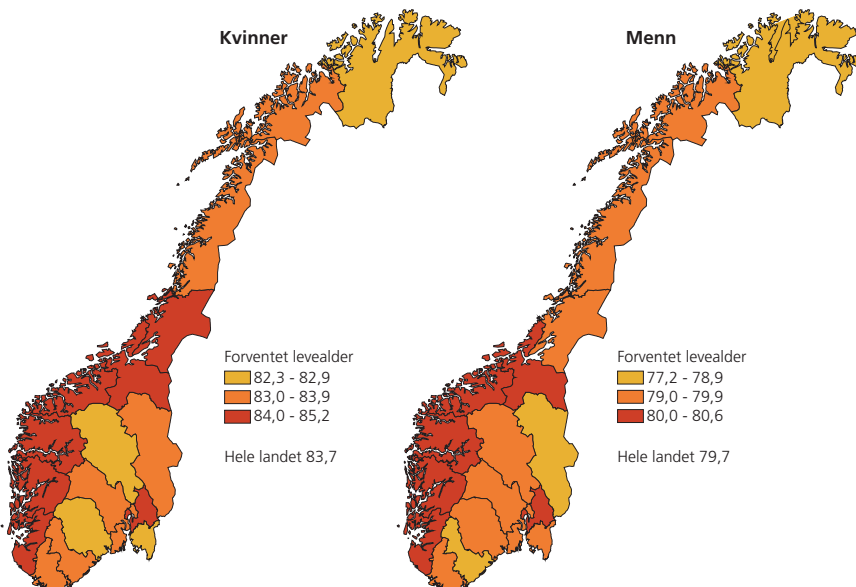
På 1950- og 1960-tallet var forskjellen i levealder mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødeligheten blant menn økte. De siste årene er denne forskjellen blitt mindre.

Norske kvinner ikke lenger eldst

Norske kvinner har i noen historiske perioder hatt den høyeste forventede levealderen i verden, men i dag kan kvinner i en rekke land regne med å leve lenger: På toppen finner vi japanske kvinner, med en forventet levealder på nesten 87 år. Men også mange andre (blant annet søreuropeiske) kvinner blir nå eldre enn sine norske søstre.

På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også markerte regionale forskjeller i Norge; for eksempel kan menn i Møre og Romsdal forvente å leve i 80,6 år, mens en mann i Finnmark bare kan forvente å leve i 77,2 år.

Forventet levealder for menn og kvinner. 2011-2015

Kilde: www.ssb.no/dode
Kartdata: Kartverket.

Hva dør vi av?

Allerede like etter andre verdenskrig var hjerte- og karsykdommer den vanligste dødsårsaken, og utover på 1960- og 1970-tallet døde flere av slike sykdommer. I 1986 sto de for nesten halvparten av dødsfallene, senere har det vært en betydelig nedgang.

Kreftdødsfallene, derimot, har vært økende i nesten hele perioden og var i 2014 på nesten 28 prosent av alle dødsfall. Dødsfall av lungesykdommer, som KOLS og astma, økte fram til 2000, men har senere flatet ut.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden. Men mens det tidligere var drukningsulykker og ulykker i fiske og skipsfart som preget statistikken, er det i dag fall-ulykker, trafikkuulykker og selvmord som dominerer.

Færre dagligrøykere

Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig: Andelen menn som røyker, har sunket fra over 50 til 13 prosent. For kvinner var andelen lenge stabil i overkant av 30 prosent, men har nå sunket til 13 prosent. Ytterligere 9 prosent av befolkningen oppgir at de røyker av og til.

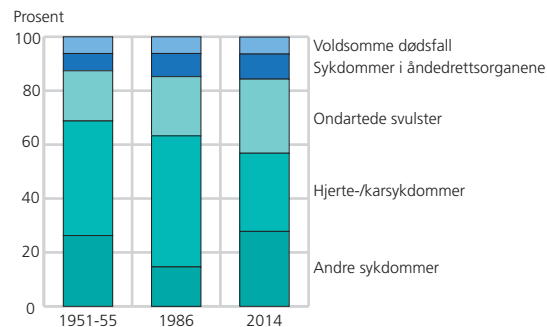
Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste årene vært en økning i andelen som snuser: 15 prosent av menn i alderen 16–74 oppgir at de snuser daglig, og 6 prosent snuser av og til. Mens snus tidligere var mest brukt av eldre menn, er det i dag mest utbredt blant yngre menn. Bruk av snus er også blitt mer utbredt blant unge kvinner.

Flere år med god helse

Både menn og kvinner har fått flere friske leveår. Siden 2005 har antall friske leveår økt mer enn forventet levealder. Vi lever dermed en større del av livet med god helse enn tidligere. Åtte av ti nordmenn oppgir å ha god helse. Dette er samme nivå som i Sverige, men høyere enn EU-snittet (28 land) som ligger på 66 prosent.

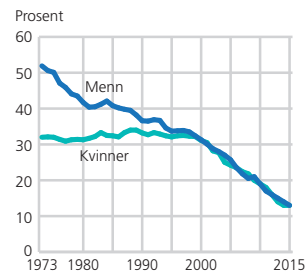
Sykefraværet har vært ganske stabilt de siste årene, med en liten nedgang for kvinner. Kvinner er mer sykemeldt enn menn, mens menn skader seg mest på jobb. I 2014 ble det registrert 61 arbeidsulykker med dødelig utfall, hvorav hele 58 av de omkomne var menn.

Dødsfall etter årsak

Kilde: Folkehelseinstituttet og www.ssb.no/dodsarsak

Andel dagligrøykere 16-74 år

Kilde: www.ssb.no/royk

Lisa går til skolen

Siden 1955 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 550 000 til vel 1,1 million, og mer enn én femtedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Grunnskole

Med overgangen fra 7-årig til 9-årig grunnskole økte elevtallet på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet.

Deretter sank elevtallet fram til midten av 1990-tallet, for så å øke kraftig med skolestart for 6-åringene i 1997 (Reform 97).

Høsten 2015 var det nesten 624 000 grunnskoleelever.

Videregående skole

Etter en svak nedgang i elevtallet (elever og lærlinger) i videregående opplæring på 1990-tallet, har det i de siste årene vært en økning. Det var i 2015 henholdsvis 121 300 og 78 900 elever på studieforberedende utdanningsprogram og yrkesfaglige studieretninger. Det er et flertall av jenter på studieforberedende (56 prosent), mens det er flest gutter på yrkesfag (57 prosent).

Vel 90 prosent av 16-18-åringene er nå i videregående utdanning, sammenliknet med 65 prosent i 1980.

Universitet og høyskole

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet. Det samlede antallet studenter er 283 100 (inkl. utenlandsstudenter), og hver tredje 19-24-åring er nå i høyere utdanning.

Færre avbryter videregående

Ni av ti norske ungdommer i alderen 16-18 år er nå i videregående utdanning, som dermed kan sies å være nesten obligatorisk. Men nesten to av ti avbryter utdanningen før den er avsluttet, og bare sju av ti fullfører i løpet av fem år. Fra-fallet er størst blant elever på yrkesfaglig studieretning. Det er også klare kjønnsforskjeller: Gutter avbryter oftere enn jenter.

Lisa går til skolen – og tar doktorgrad

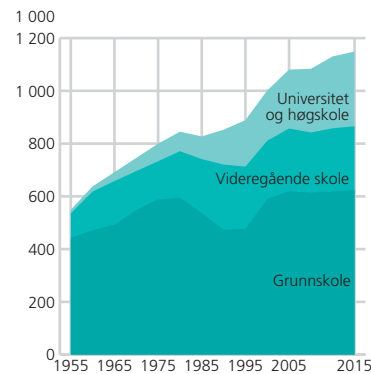
Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene, og seks av ti studenter er i dag kvinner. Kvinnene utgjør nå også et flertall (61 prosent) av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høyskoler: På høyere nivå utgjør kvinnene 57 prosent av kandidatene, og på lavere nivå er andelen 63 prosent. Også når det gjelder doktorgrad, er kvinnene nå i flertall: Av 1 400 avlagte doktorgrader i 2014/15, ble 52 prosent tatt av kvinner.

Flere kvinner enn menn har nå høyere utdanning

Nesten tre ganger så mange nordmenn har nå universitets- og høyskoleutdanning som i 1980. Og flere kvinner enn menn har høyere utdanning. Men fortsatt tar menn noe lengre høyere utdanning enn kvinner.

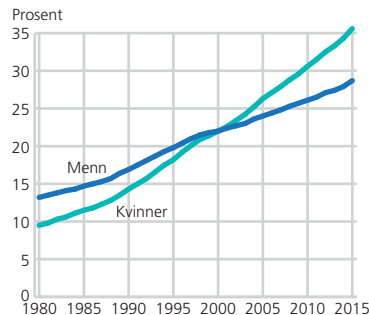
Blant dem under 60 år er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning. Særlig stor er forskjellen i aldersgruppen 25-29 år, hvor nesten 56 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 36 prosent av mennene.

Antall elever i grunnskolen, videregående skole og på universitet og høyskoler

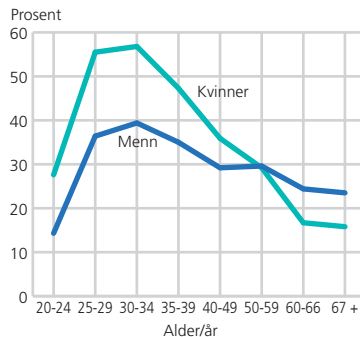
Kilde: www.ssb.no/utdanning/nokkeltall

Andelen kvinner og menn med høyere utdanning

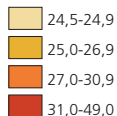
Kilde: www.ssb.no/utniv

Menn og kvinner i ulike aldersgrupper med høyere utdanning. 2015

Kilde: www.ssb.no/utniv

Andel av befolkningen 16 år og over med høyere utdanning. 2015. Prosent

Hele landet: 32,2

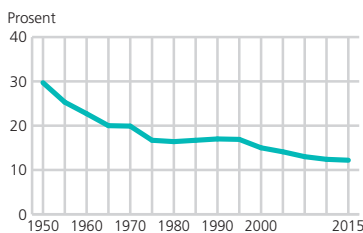
Kilde: www.ssb.no/utniv
Kartdata: Kartverket.

Nynorsk på retur

Etter en markert nedgang fra 1950 til 1976 stabiliserte andelen nynorskbrukere i grunnskolen seg på om lag 17 prosent. Men de siste årene har andelen sunket ytterligere og var i 2015 i overkant av 12 prosent.

Nesten ni av ti nynorskelever finner vi i de fire vestlandsfylkene. Sogn og Fjordane har høyest andel nynorskelever med nesten 98 prosent.

Andel grunnskoleelever med nynorsk

Kilde: www.ssb.no/utgrs

Ut i verden ...

Flere og flere unge studerer i utlandet. Siden 1960 er antallet femdoblet, og økningen var særlig stor på 1990-tallet. Deretter sank antallet noe, for så å øke igjen.

I 2015 var det 16 700 studenter i utlandet. Også blant utenlandsstudentene er kvinnene nå i flertall – mer enn seks av ti utenlandsstudenter er kvinner.

... og til Norge

Ikke bare norske studenter reiser utenlands. Også antallet utenlandske studenter i Norge har økt kraftig. Det er nå vel 22 000 utenlandske studenter her i landet – en tredobling siden årtusenskiftet. Flest studenter kommer fra Vest-Europa, men det kommer også mange fra Russland og Kina.

Kommuner med høyest/lavest andel høyt utdannede. 2015

	Prosentandel
Høyest	
Bærum	51,1
Oslo	49,0
Asker	48,2
Nesodden	43,9
Trondheim	42,2
Lavest	
Roan	14,8
Torsken	14,5
Værøy	14,2
Røst	13,8
Beiarn	11,9

Kilde: www.ssb.no/utniv

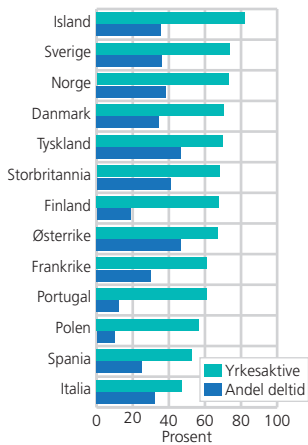
Gradsstudenter i utlandet: De viktigste studielandene. 2015

	Antall studenter
Storbritannia	4 953
Danmark	2 898
USA	1 856
Polen	1 601
Ungarn	996
Australia	735
Sverige	617
Slovakia	509

Kilde: www.ssb.no/utuvh

Halve folket i arbeid

Yrkesaktive kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2015

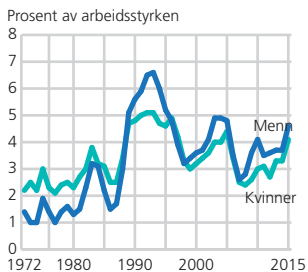

Kilde: Eurostat.

Arbeidsstyrken = summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Arbeidstid: Heltid = 37 timer og mer, samt 32-36 timer når det oppgis at dette utgjør heltid.

Arbeidsledige 15-74 år

Kilde: www.ssb.no/aku

Kvinner nesten like yrkesaktive som menn...

I 2015 var antallet yrkesaktive 2,8 millioner, tilsvarende drøyt 50 prosent av befolkningen. Kvinnene utgjorde da 47 prosent arbeidsstyrken.

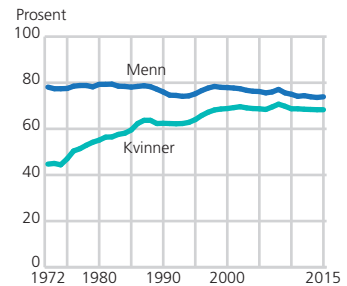
Fra midten av 1970-tallet og fram til 1986 økte kvinners yrkesaktivitet markert. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnes yrkesfrekvens stabil, mens den falt noe for menn. Etter 1993 har den igjen økt noe både for menn og kvinner, men mest for kvinner. I 2015 var 68 prosent av kvinnene og 74 prosent av mennene i alderen 15-74 år i arbeidsstyrken.

... men kortere arbeidstid

Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende. I 1980 jobbet 47 prosent heltid, i 2015 var andelen økt til 62 prosent. Menns heltidsandel er stabil omkring 85 prosent, og deltid er i stor grad forbeholdt skoleungdom.

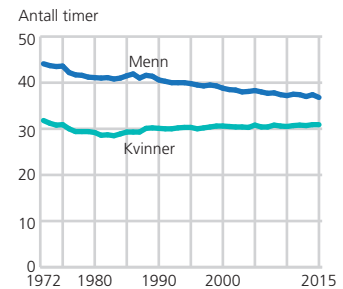
Siden 1972 er menns faktiske ukentlige arbeidstid redusert med vel sju timer, fra 44 til 37. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983, fordi økningen i sysselsettingen for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltidssysselsetting, og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid har økt med om lag to timer til 31.

Andel personer 15-74 år i arbeidsstyrken

Kilde: www.ssb.no/aku

Ukentlig arbeidstid for sysselsatte

Kilde: www.ssb.no/aku

Menn hardest rammet av ledigheten

Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983-1984 var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken; hele tiden om lag 1 prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 til 1995 var arbeidsledigheten større for menn før forskjellene ble mindre. Nedgangstidene i oljebransjen de siste årene har imidlertid rammet menn klart hardest, mens ledigheten for kvinner har vært stabil. I begynnelsen av 2016 var ledighetsraten 5,7 prosent for menn og 4,0 for kvinner.

Kvinner oftere i offentlig virksomhet

Om lag en tredjedel av alle sysselsatte arbeider i dag i offentlig forvaltning, hele 46 prosent av kvinnene og bare 19 prosent av mennene. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er førskole- og grunnskolelærere, sykepleiere og renholdere. Typiske mannsyrker er håndverkere, bygge- og anleggsarbeidere, sjåfører og ingeniører.

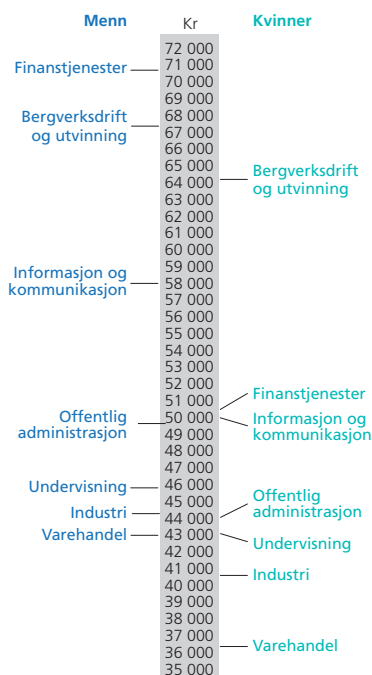
Store lønnsforskjeller

Siden 1970 har årslønnen økt fra 29 700 kroner til 520 000 i 2015. Justert for prisutviklingen har økningen vært vel 124 prosent.

I gjennomsnitt var månedslønn for menn og kvinner (regnet om til heltidsstillinger) i 2015 henholdsvis 46 200 og 39 800 kroner. Kvinnenes månedslønn utgjør altså 86 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkring 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns.

Men dette forholdet varierer mellom ulike næringer: For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 71 prosent av menns, mens forholdstallet i undervisning er 94 prosent.

Månedslønn i utvalgte næringer. Heltidsansatte¹. 3. kvartal 2015

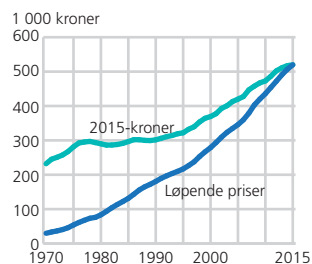
¹ Med avtalt arbeidstid 33 timer eller mer per uke.
Kilde: www.ssb.no/lonnansat

Andel sysselsatte kvinner i utvalgte yrker. 2015

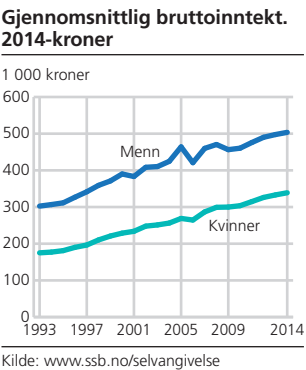
Kilde: www.ssb.no/aku

Årslønn. Løpende priser og 2015-kroner

Kilde: www.ssb.no/nr

Medianinntekt
Den inntekten som deler befolkningen i to. Det vil altså være like mange med inntekt høyere enn medianen, som det er med inntekt lavere enn medianen.

Eldre par sterkest vekst
Siden 1990 har husholdningenes inntekter etter skatt hatt en realvekst på 68 prosent og var 478 700 kroner i 2014. Veksten har imidlertid vært svakere de senere årene enn tidligere. Den største inntektsveksten finner vi hos eldre par, men også aleneboende eldre har doblet inntekten. Lavest inntektsøkning har det vært blant aleneboende, par under 45 år og enslige foreldre.

Medianinntekt etter skatt¹ for ulike husholdningstyper. Kroner

	1990	2000	2005	2010	2014	Prosentvis endring 1990-2014
Alle husholdninger	284 600	326 100	387 400	436 900	478 700	68
Aleneboende under 45 år	190 600	224 600	236 800	255 800	275 000	44
Aleneboende 45-64 år	181 400	221 300	249 100	281 000	309 200	70
Aleneboende 65 år+	119 800	149 100	179 100	217 200	248 400	107
Par u/barn, eldste under 45 år	368 200	456 000	500 900	553 100	569 100	55
Par u/barn, eldste 45-64 år	379 900	463 600	538 000	616 400	707 600	86
Par u/barn, eldste 65 år+	235 300	300 900	367 900	453 100	533 100	127
Par m/barn, yngste barn 0-6 år	415 700	523 700	588 300	668 100	721 700	74
Par m/barn, yngste barn 7-17 år	456 700	575 500	652 600	750 600	831 400	82
Par m/voksne barn, yngste barn 18 år+	501 400	638 600	713 900	820 900	924 600	84
Enslig mor/far m/barn 0-17 år	239 100	297 300	333 500	370 200	391 600	64
Enslig mor/far m/voksne barn, 18 år+	318 600	390 000	413 900	469 600	513 300	61

¹ Faste 2014-kroner. Studenthusholdninger er utelatt.
Kilde: www.ssb.no/ifhus

Kvinnerns inntekt to tredjedeler av menns
I 2014 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 421 400 kroner, og gjennomsnittlig utlignet skatt var 25 prosent. Mens heltidssyssel-satte kvinnerns gjennomsnittlige månedslønn er 86 prosent av menns, utgjør kvinnerns årlige bruttoinntekt bare 67 prosent av menns inntekt. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønns-forskjellene, skyldes dette at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid. Menn mottar også en forholdsvis større andel av kapitalinn-tekten. I tillegg kommer at et stort flertall av minstepensjonistene er kvinner.

Litt større inntektsforskjeller
Inntektsandelen til tidelen personer med lavest husholdningsinntekt har sunket litt siden 1986. Samtidig økte tidelen med høyest inntekt sin andel, fra 18 til 21 prosent. Varslede endringer i regler for beskatning av aksjeutbytte førte til uttak av høye utbytter i 2002–2005. Dermed økte ulikheten markant. Med nye regler i 2006 har utbetaling av utbytte blitt redusert, og inntekts-fordelingen er blitt jevnere. Men inntektsforskjellene har økt siden 2009.

Økt konsentrasjon av formuer

Husholdningenes boligformue utgjør to tredjedeler av bruttoformuen, som i 2014 var på 3,4 millioner kroner i gjennomsnitt. Nettoformuen, der gjeld er trukket fra, var på 2,1 millioner. Mer enn halvparten av husholdningene hadde i 2014 en nettoformue på over 1 million kroner. Dette dekker imidlertid over store ulikheter, og fordelingen er svært skjev. Tidelen av husholdningene med størst formue disponerte i 2014 vel halvparten av all formue, med et gjennomsnitt på 10,7 millioner kroner. Konsentrasjonen av formuer har økt de senere årene, blant annet på grunn av økningen i verdier av aksjer og verdipapirfond.

Når formue er langt skjeve fordelt enn inntekt, henger dette sammen med at den er akkumulert over lengre tid (ofte over generasjoner), mens inntekt refererer til ett enkelt år.

Flere med stor gjeldsbyrde, men rentene betyr mindre

Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var vel 1,2 millioner kroner i 2014. Andelen med gjeld som er minst tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt, er nå 16 prosent. 4 prosent har en gjeld som er større enn fem ganger inntekten.

Gjeldsøkningen har vært større enn inntektsveksten de senere årene. Men renten har vært lav, slik at boutgiftsbelastningen ikke har økt. Rundt 1990 var det gjennomsnittlig vel 70 prosent av husholdningene som hadde renteutgifter som utgjorde 15 prosent eller mindre av inntekten. Senere er andelen – på grunn av lavere rentenivå – steget, og er nå på ca. 90 prosent. Under høykonjunktoren 2006–2008 økte rentene og andelen med høy rentebelastning kortvarig. Etter finanskrisen gikk begge deler ned.

Sammenliknet med andre land er gjeldsbelastningen høy i Norge. Andelen husholdninger med gjeld større enn tre ganger husholdningsinntekten var for eksempel rundt 2010 nesten tre ganger høyere i Norge enn i andre OECD-land.

9 prosent med vedvarende lavinntekt

Andelen personer med lav inntekt avhenger i stor grad av hvordan dette defineres. Med EUs definisjon, som hyppigst benyttes, hadde 13 prosent av befolkningen en inntekt under den årlige lavinntektsgrensen i 2014. Lavinntekt er ifølge denne definisjonen en husholdningsinntekt per forbruksenhet lavere enn 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Om vi utelater studenter fra beregningen, blir andelen med lav inntekt 11 prosent.

Om vi beregner andelen personer som har lav inntekt over en treårsperiode, blir andelen noe lavere: I perioden 2012–2014 hadde 9 prosent vedvarende lavinntekt med EUs definisjon, og andelen har økt hvert år siden 2011.

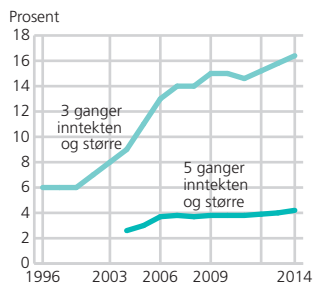
Formuessammensetning for husholdningene. Kroner

	2010	2012	2014
Realkapital ¹	1 952 300	2 279 700	2 431 600
Bruttofinanskapital i alt	763 600	804 700	930 800
Bankinnskudd	335 000	380 300	429 800
Annen finanskapital	428 600	424 400	501 000
Bruttoformue	2 715 900	3 084 400	3 362 400
Gjeld	991 600	1 106 700	1 226 200
Nettoformue	1 724 400	1 977 700	2 136 100

¹ Inkludert beregnet markedsverdi av bolig(er).

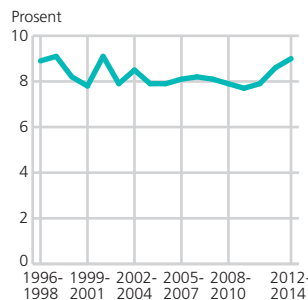
Kilde: www.ssb.no/lfhus

Andel husholdninger med gjeld 3 ganger inntekten og større og 5 ganger inntekten og større

Kilde: www.ssb.no/lfhus

Andel personer med vedvarende lavinntekt¹

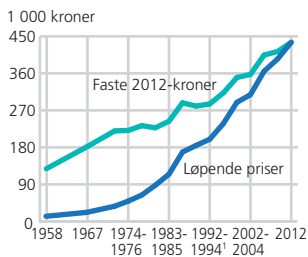

¹ Studenter utelatt.

Kilde: www.ssb.no/lfhus

Mer enn til salt i maten

Forbruksutgift per husholdning. Løpende og faste priser

Kilde: www.ssb.no/fbu

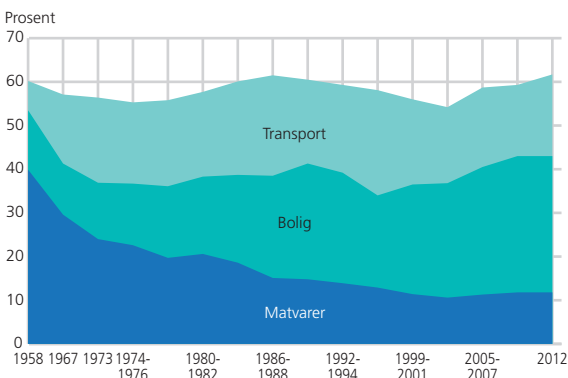
Mer enn tredoblet forbruk siden 1958

I 2012 var gjennomsnittlige årlige totale forbruksutgifter per husholdning 435 500 kroner. I 1958 var det tilsvarende beløpet 11 088 kroner, som omregnet til 2012-kroner tilsvarer om lag 129 000. Om man også tar hensyn til at husholdningene i denne perioden er blitt mindre, er det reelle forbruket nærmere firedoblet.

Mindre til mat ...

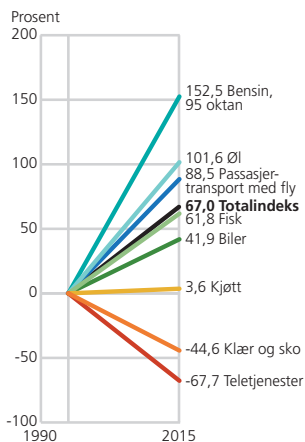
Det er to hovedtendenser som har preget utviklingen i forbrukets sammensetning de siste 50 årene. Utgiftsandelen til mat og drikke var synkende fram til år 2000 og har deretter stabilisert seg (samtidig som vi blir mer opptatt av matvareprisene). En gjennomsnittshusholdning bruker i dag bare snaut 12 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.

Andel av husholdningenes forbruksutgifter som går til matvarer, bolig og transport

Kilde: www.ssb.no/fbu

Prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1990-2015

Kilde: www.ssb.no/kpi

... og mer til bolig

Til gjengjeld bruker vi en stadig større andel av budsjettet til bolig – 31 prosent i 2012. Dette er mer enn en dobling siden 1960-tallet. Transportutgiftene (blant annet kjøp, vedlikehold og drift av bil) økte også fram til om lag 1970, men har sunket litt de siste årene.

Mindre til klær og sko

Noe overraskende, kanskje, bruker vi også en mindre andel av budsjettet til klær og sko: Vel 5 prosent bruker vi til dette, mindre enn halvparten av hva vi gjorde i 1958.

Det skyldes ikke at vi i dag kjøper mindre klær og sko, men henger sammen med at disse varene relativt sett er blitt billigere, fordi prisveksten har vært langt mindre enn for de fleste andre varer.

Mer vin og rusbrus, mindre øl og brennevin

Siden 1945 er den samlede omsetningen av alkohol mer enn tredoblet, og årlig kjøper hver voksen person nå i gjennomsnitt nesten seks liter ren alkohol.

Alkoholomsetningen økte jevnt fram til omkring 1980, og da først og fremst på grunn av et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinsforbruket med mer enn 50 prosent, og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg. Etter en økning fram til 2011 har totalomsetningen sunket litt de siste årene, noe som igjen skyldes synkende forbruk av øl og brennevin.

Disse omsetningstallene omfatter imidlertid verken taxfree-salget på flyplassene, turistimport eller grensehandel, som har økt også de siste årene. Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) anslår at salget per innbygger er om lag én liter høyere enn SSBs tall og karakteriserer utviklingen som en utflating, snarere enn en nedgang.

Til tross for det økte forbruket bruker vi ikke en større del av husholdningsbudsjettet på alkohol; de siste årene har vi brukt i underkant av 2 prosent til øl, vin og brennevin.

Endrede matvaner ...

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat, vi bruker dem også på andre matvarer.

Norge er ikke lenger et «pottit-land»: Siden 1958 er forbruket av poteter redusert til nesten en tredjedel, til 27 kilo per person (av dette inntas vel 5 kilo som potetgull, pommefrites, o.l.). Også forbruket av smør, margarin og oljer er halvert i perioden.

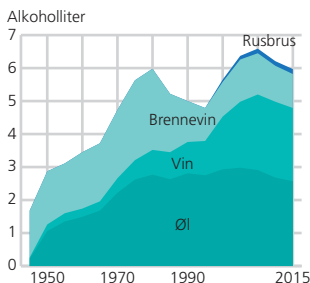
Forbruket av kjøtt har ligget nokså stabilt de siste 25 årene. Derimot har forbruket av frukt og grønnsaker økt.

... og drikkevaner

Det er ikke bare når det gjelder alkohol at drikkevanene er endret. Melkeforbruket er redusert – fra nesten 170 liter per person til vel 70. Og mens vi tidligere for det meste drakk H-melk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer.

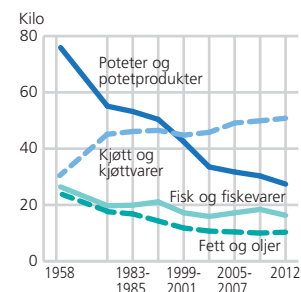
Til gjengjeld er konsumet av alkoholfrie drikkevarer (mineralvann, juice og brus) mangedoblet siden 1958, og vi drikker nesten 110 liter per år. Denne økningen tilsvarer omtrent nedgangen i melkeforbruket.

Alkoholomsetning per innbygger 15 år og over

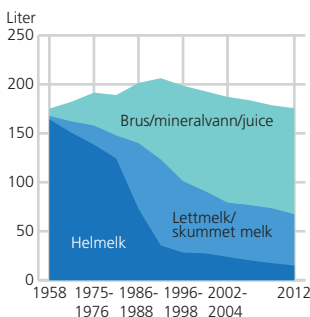
Kilde: www.ssb.no/alkohol

Forbruk av utvalgte matvarer per person per år

Kilde: www.ssb.no/fbu

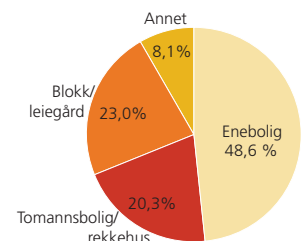
Forbruk av melk og mineralvann per person per år

Kilde: www.ssb.no/fbu

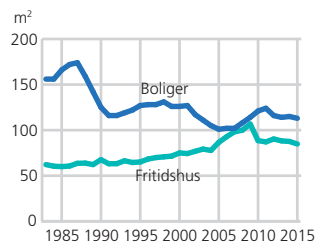
I hus og hytte

Boliger, 2016

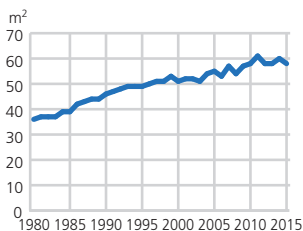
Kilde: www.ssb.no/boligstat

Gjennomsnittlig bruksareal nye boliger og fritidshus

Kilde: www.ssb.no/byggeareal

Boareal per person

Kilde: www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-indikatorer-2014 og Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Åtte av ti i småhus

Det er om lag 2 477 000 boliger i Norge. 49 prosent av boligene er eneboliger. 20 prosent er tomannsboliger, rekkehus, kjedehus og andre småhus, mens 23 prosent er blokkleiligheter.

Mer enn åtte av ti personer bor i bolig med egen hage eller tomt.

Åtte av ti husholdninger eier boligen selv

77 prosent av husholdningene eier boligen sin, mens 18 prosent leier. 82 prosent av befolkningen 16 år og over bor i en bolig som husholdningen selv eier. Denne andelen har vært ganske stabil siden 1997, en periode der det har vært svært høy prisvekst for boliger. Sammenliknet med de fleste andre europeiske land er andelen personer som er eiere eller som bor i enebolig, høy i Norge.

Mindre boliger – større hytter

På midten av 1980-tallet var nybygde boliger nesten tre ganger så store som nye fritidsboliger. Deretter sank boligenes areal, noe som skyldes den økende andelen blokkleiligheter. Samtidig økte arealet på nye fritidsboliger, og i 2007 bygde vi omtrent like store hytter som boliger. De siste årene har så forskjellen økt igjen.

Bedre plass ...

Til tross for at vi nå bygger mindre boliger, så har gjennomsnittsboligen fire rom, en økning fra 3,6 i 1980. Fordi også husholdningene samtidig er blitt mindre (2,2 bosatte per bolig sammenliknet med 2,7 i 1980) blir boligene relativt sett også romsligere. Hvis vi sier at de som bor i bolig med minst tre rom mer enn antallet personer i husholdningen, bor svært romslig, så gjelder dette nå om lag en tredjedel av befolkningen.

... og høyere boligstandard

I 1980 manglet fortsatt 10 prosent av befolkningen bad eller dusj, men allerede i 1990 var dette redusert til 1 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad i boligen økt fra 18 prosent i 1988 til 39 i 2015.

... men dårlig rullestoltilgjengelighet

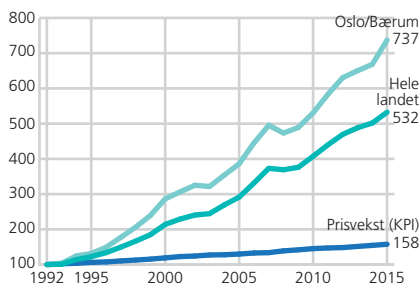
Bare én av tre bodde i 2015 i en bolig der det ikke er trapper, trinn, bratte partier eller andre hindringer som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn. Og bare én av hundre bodde i en bolig der rullestolbrukere kan komme til i alle rom.

Boligprisen mer enn femdoblet siden 1992

Fra 1992 til 2015 økte prisen på boliger med 430 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært om lag 58 prosent.

Prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området; i Oslo og Bærum er boligprisen mer enn syvdoblet. Prisen på blokkleiligheter har økt langt mer enn på eneboliger. De senere årene har det vært en nedgang i boligprisene i Stavanger etter flere år med sterk vekst. Siste året gjaldt nedgangen også resten av Rogaland og Agder.

Prisutvikling på boliger. Indeks 1992=100

Kilde: www.ssb.no/bpi og www.ssb.no/kpi

Velutstyrte boliger

Norske boliger er ikke bare store og med høy standard, de er også velutstyrte: «Alle» husholdninger hadde TV i 2012, ni av ti hadde fryseboks og nesten like mange vaskemaskin. Ni av ti husholdninger hadde hjemme-PC. Oppvaskmaskin, derimot, fantes bare i åtte av ti husholdninger.

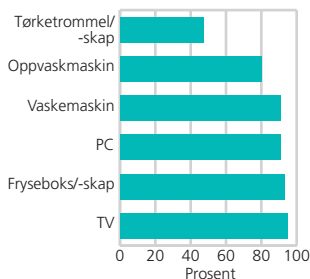
456 000 fritidshus

I 2016 var det 456 000 fritidshus (hytter, sommerhus) i Norge. Flest var det i Oppland (49 400) og Buskerud (45 800). Antall fritidsboliger per kvadratkilometer var høyest i Vestfold (6,6) og lavest i Finnmark (0,24).

26 prosent av alle husholdninger oppga i 2015 at de eier fritidshus. I tillegg har svært mange tilgang til slik bolig, så til sammen fire av ti husholdninger eier eller har tilgang til fritidsbolig.

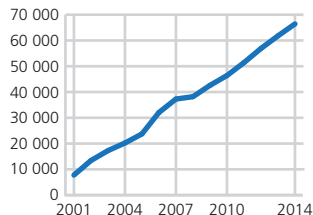
Et relativt nytt utviklingstrekk er at mange nå kjøper fritidshus i utlandet. Siden 2001 er antallet personer med fast eiendom i utlandet mer enn åttedoblet og var 66 400 i 2014. Spania og Sverige er landene som har fristet flest, etterfulgt av Frankrike og Tyrkia.

Andelen husholdninger som har ulike varige forbruksvarer. 2012

Kilde: www.ssb.no/fbu

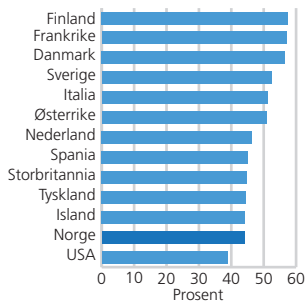
Antall personer med fast eiendom i utlandet

Kilde: www.ssb.no/selvangivelse

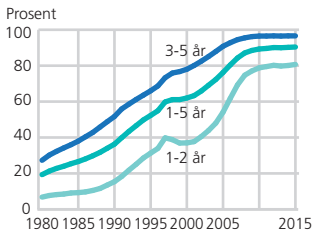
Fra vugge til grav

Offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2013

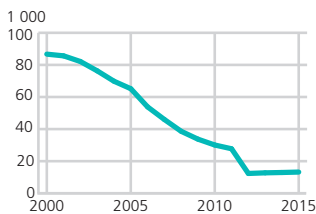
Kilde: OECD.

Barnehagedekning

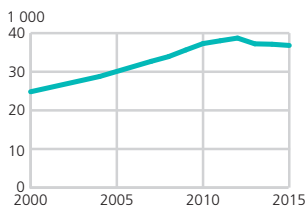
Kilde: www.ssb.no/barnehager

Antall barn med kontantstøtte. Per 30. september

Kilde: NAV.

Antall barn med barneverns-tiltak. Per 31. desember

Kilde: www.ssb.no/barnevern

Velferdsstatens framvekst

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende, og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken, blant annet om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet. Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP). Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen av 1990-tallet, men har senere sunket noe. Denne nedgangen skyldes delvis de store oljeinntektene og høyt BNP de siste årene.

Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene. Sammenlikner vi med for eksempel Sverige og Danmark, så har begge disse landene offentlige utgifter som andel av BNP på over 50 prosent.

Full barnehagedekning?

Det var om lag 6 100 barnehager i Norge i 2015. Over halvparten av disse var private, og de sto for 49 prosent av barnehage tilbudet.

Nesten 284 000 barn har nå plass i barnehage, og dekningsgraden synes nå å ha stabilisert seg: Av alle barn i alderen 1-5 år har 90 prosent nå barnehageplass, noe som innebærer nesten en femdobling siden 1980.

Av de eldste barna (3-5 år) har nesten alle barnehageplass. For de yngste barna sank dekningsgraden noen år fra 1999 da kontantstøtten ble innført, men har senere økt til drøyt 80 prosent.

De senere årene har det vært en markert nedgang i antallet barn som mottar kontantstøtte, fra 86 700 i 2000 til 27 700 i 2011. I 2012 bortfalt kontantstøtten til toåringer, og i september 2015 mottok 13 200 barn kontantstøtte, noe som utgjør nesten 24 prosent av alle ettåringer.

Barnevern: Flere barn under omsorg

I løpet av de siste 50 årene er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn seksdoblet, fra 6 000 til 37 000. Og antallet barn som i løpet av året mottar en eller annen form for tiltak, er enda høyere – i overkant av 53 000 i 2015. Dette tilsvarer vel 4 prosent av alle barn i alderen 0-17 år.

Langt de fleste barnevernsbarna mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøkshjem, støttekontakt eller barnehageplass. Om lag 40 prosent av barna er plassert utenfor familien, de fleste i fosterhjem.

Færre får sosialhjelp

Antallet sosialhjelpsmottakere økte kraftig på 1980-tallet, og nådde 166 000 i toppåret 1994. Deretter sank tallene fram til 2008 – for så å øke igjen til dagens 125 400. Dette utgjør vel 2 prosent av hele befolkningen, og nesten 4 prosent av befolkningen i alderen 20-66 år.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2014 var fem måneder, og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 8 680 kroner per måned.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, blant enslige (særlig menn) og enslige forsørgere. Det er også et økende antall innvandrere blant mottakerne – innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn utgjorde over en tredjedel av sosialhjelpsmottakerne i 2014.

Antall uførepensjonister stabilt

På midten av 1970-tallet var antall uførepensjonister omtrent 140 000, og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut, og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

I 2015 var det samlede antallet uførepensjonister 315 000: 183 000 kvinner og 132 000 menn. Dette utgjør ca. 9 prosent av befolkningen 18-67 år. Opp til 35-årsalder er det noe flere menn enn kvinner som mottar uførepensjon – med økende alder øker flertallet kvinner.

Når antallet kvinnelige uførepensjonister har økt så markert, må dette ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltakelse i denne perioden. Det er særlig andelen uføre med muskel- og skjelettsykdommer som har økt.

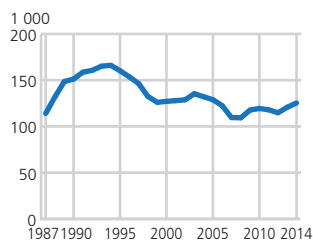
Omsorgstjenester: Fra institusjon til bolig

De offentlige omsorgstjenestene kan grovt deles inn i to hovedsektorer: Institusjoner og hjemmetjenester.

Siden midten av 1990-tallet har det vært en klar vekst i antall brukere av kommunale omsorgstjenester, noe som først og fremst skyldes at flere nå får hjelp i hjemmet. Særlig har antallet som får hjemmesykepleie økt. Også antallet plasser i kommunalt disponerte omsorgsboliger har økt kraftig. I slike boliger bor det nå 44 000 beboere.

Når det gjelder institusjonsplassene (alders- og sykehjem), så har antallet slike plasser holdt seg temmelig stabilt rundt 41 000 de siste årene. Ombygging av dobbeltrom til enkeltrom er med på å redusere antall plasser. Enkeltrom utgjør nå 98 prosent av rommene.

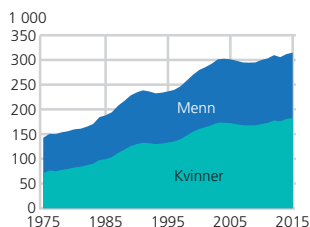
Økonomisk sosialhjelp¹. Antall mottakere

¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad.

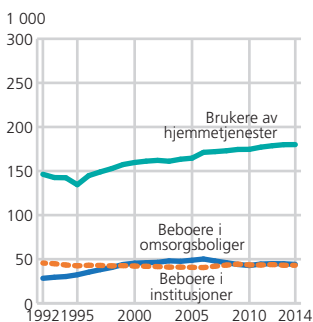
Kilde: www.ssb.no/soshjelpk

Antall uførepensjonister¹

¹ F.o.m. 2004 inkluderer tallene også personer med tidsbegrenset uførestønad.
Kilde: NAV.

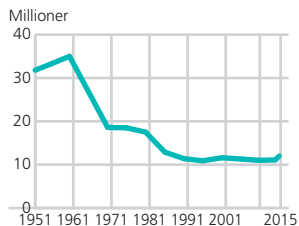
Brukere av ulike omsorgstjenester

Kilde: www.ssb.no/pleie

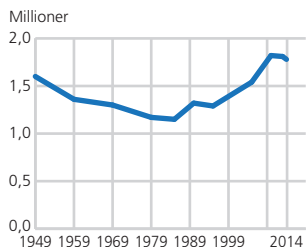
Sal og scene

Antall kinobesøk

Kilde: www.ssb.no/kultur_kostra

Antall tilskuere på teater og opera/ballett

Kilde: Kulturstatistikk

Stabilt kinobesøk

1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder, og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, noe som tilsvarer nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge, og fram til 1970 ble så besøkstallene nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med ca. 9,5 millioner besøk. De siste årene har besøkstallene vært 11-12 millioner, og besøksandelen på norske filmer var 20 prosent i 2015.

Bak de stabile besøkstallene de siste årene, skjuler det seg to ulike tendenser: Andelen som har vært på kino siste år har økt, 67 prosent i 2012. Men samtidig har gjennomsnittlig antall kinobesøk sunket fra vel fire besøk til tre – særlig de unge går nå sjeldnere på kino.

Flere på opera ...

Også teater-, ballett- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 har det de siste årene igjen økt kraftig og ligger nå på rundt 1,8 millioner besøk.

Særlig har besøkstallene for opera og ballett økt markert de siste årene. Nesten halvparten av befolkningen oppgir å ha vært på teater i løpet av et år, 8 prosent har vært på opera og 14 prosent har sett ballett.

... og på konserter

Andelen som har vært på konsert i løpet av året, økte markert fra 1991 til 2008, fra 48 til 62 prosent. Senere har andelen vært stabil.

Om lag 40 prosent har vært på en kunstutstilling og/eller besøkt et museum i løpet av 2012.

Færre tilskuere på idrettsarrangement?

Mellom 50 og 60 prosent er tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året. Men siden 1994 har antallet besøk på slike arrangement sunket, fra 6,7 til 5,8 i 2012.

Fotball er den idretten som har flest tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har forholdsvis stabile tilskuertall, med unntak av skiidrett: Her er andelen tilskuere halvert siden 1994 (men dette året var nok spesielt, med OL på Lillehammer).

Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån i 1945-46 til vel 20 millioner. Deretter har utlånet sunket til knapt 17 millioner i 2015.

På slutten av 1980-tallet begynte bibliotekene også med utlån av musikk, lydbøker og DVD-er. Dette utgjør nå 6,5 millioner utlån i året og innebærer et samlet utlån på litt over 23 millioner.

Nesten halvparten av befolkningen benytter et folkebibliotek i løpet av året.

Kultur: Mest for kvinner – og høyt utdannede

Det er flere kvinner enn menn som bruker de tradisjonelle kulturtilbudene. Kvinner går i større grad på teater, ballett-/danseforestillinger, kunstutstillinger og folkebibliotek. Menn går derimot atskillig oftere på ulike idrettsarrangement. Menn og kvinner går i omtrent like stor grad på kino og kulturfestivaler, museer, konserter og opera/operette.

I tillegg til kjønnsforskjellene er forskjellene mellom de ulike utdanningsgruppene de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning. Særlig er forskjellene tydelige når det gjelder de «smale» kulturtilbudene som kunstutstillinger, teater, ballett og opera.

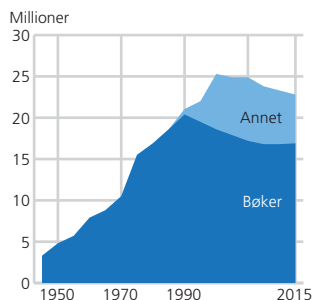
Personer med høyere utdanning har også oftere benyttet mer populære tilbud som kino og bibliotek og – noe mer overraskende kanskje – de går også oftere på ulike idrettsarrangement.

Andel personer 9-79 år som har besøkt ulike kulturinstitusjoner siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012
Kino	58	61	60	65	68	70	67
Idrettsarrangement	57	59	54	57	55	56	55
Folkebibliotek	49	51	52	52	54	51	49
Museum	41	45	44	45	42	43	41
Teater/musikal/revy	44	45	44	50	49	53	45
Kunstutstilling	41	44	43	44	42	42	38
Konsert	48	55	57	58	61	62	61
Ballett-/danseforestilling	8	9	8	11	12	13	14
Opera/operette	5	5	6	6	5	7	8

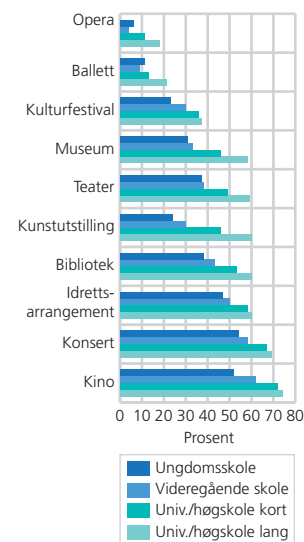
Kilde: www.ssb.no/kulturar

Antall utlån ved folkebibliotekene

Kilde: Kulturstatistikk

Andel som har vært på ulike kulturarrangement siste år. 2012

Kilde: www.ssb.no/kulturar

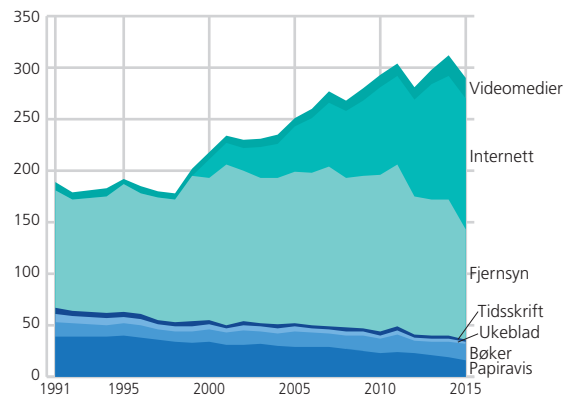
Fra papir til skjerm

Skjerm-mediene overtar

Fjernsynets dominerende stilling er selvfølgelig ikke ny, allerede i 1991 brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

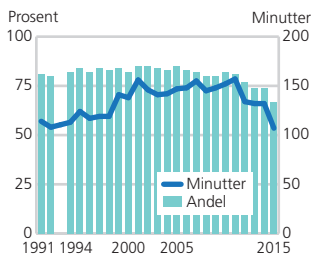
I løpet av 1990-tallet fortsatte tiden brukt til lesing å synke, samtidig som vi så langt mer TV. I tillegg fikk (og brukte) flere og flere hjemme-PC med internett. Daglig tilbringer vi nå i gjennomsnitt litt over to timer på nettet. Til sammen innebærer dette at vi i dag bruker sju ganger så mye tid foran TV-skjermen og på internett som til lesing i papirmedier.

Antall minutter brukt til skjerm- og papirmedier en gjennomsnittsdag

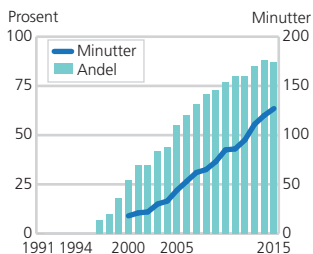
Kilde: www.ssb.no/medie

Andel som ser fjernsyn og tid brukt en gjennomsnittsdag¹

¹ Økningen i tid brukt i 1999 kan i noen grad skyldes endringer i undersøkelses-opplegget.

Andel som har brukt internett en gjennomsnittsdag

Fjernsynet dominerer

Andelen som så fjernsyn var relativt stabil på 1990- og 2000-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen økte. Fra og med 2011 har andelen seere og tiden foran skjermen gått litt ned. Videomedier, derimot, brukes bare av et lite fåtall, mens etter at strømmetjenester ble tatt med i undersøkelsen, har andelen økt de siste to årene.

De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67-79 år), som bruker over tre timer foran TV-skjermen hver dag.

De fleste er på nettet

Siden midten av 1990-tallet har andelen som bruker internett daglig økt fra under 10 prosent til nesten 90 prosent. Vi bruker nå over to timer på nettet daglig, og det er de i alderen 16-24 år som er de mest ivrige brukerne, med 3 timer og 33 minutter per døgn.

Bruken av sosiale medier har økt betydelig de siste årene, og av de som er på nettet daglig, var 70 prosent innom Facebook. 44 prosent hadde vært innom andre sosiale medier.

Radio = nyheter

Fra 1991 til 2009 sank andelen som lytter på radio daglig fra 71 til 53 prosent. Deretter fikk radioen et oppsving, og andelen radiolyttere økte og var på 64 prosent i 2014. Det siste året har andelen radiolyttere sunket litt, til 59 prosent. Det er først og fremst nyhetsprogrammer folk hører på – over fire av ti hører på nyheter en gjennomsnittsdag. Men også underholdnings- og distriktsprogram har mange lyttere. Programmer som værmelding og barne-/ungdomsprogram har mistet mange lyttere.

Radioen er først og fremst de middelaldrende og eldres medium – i aldersgruppen 45 år og over er lytterandelen over 70 prosent, og denne gruppen bruker også mest tid. Og det er også i denne aldersgruppen vi finner den høyeste andelen med DAB-radio.

Færre leser papiraviser

Avisenes opplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert og falt noe. Samtidig har andelen som leser papiraviser daglig, sunket siden midten av 1990-tallet; fra 85 til 42 prosent. Og vi bruker også mindre tid til avislesing, i gjennomsnitt 16 minutter per dag. Det er særlig i de yngste aldersgruppene at avislesing er blitt mindre vanlig.

Andelen som leser aviser på internett har også sunket noe det siste året og var på 51 prosent i 2015.

Bøker: Fra utlån til kjøp?

Antallet skjønnlitterære utgivelser (norske og utenlandske) ble doblet fra 1983 til 1994 (fra 900 til 2 000 utgivelser), og har de siste årene igjen økt til 3 600. Utlånet av bøker fra folkebibliotekene har sunket, fra 4,7 per innbygger i 1992 til 3,3 i 2014.

Andelen som leser bøker på fritiden viser en litt annen utvikling: Etter en viss nedgang på 1990-tallet, har andelen som har lest en bok i løpet av dagen igjen økt noe – til 23 prosent. Andelen som leser bøker daglig er klart høyere blant kvinner enn blant menn, henholdsvis 28 og 18 prosent.

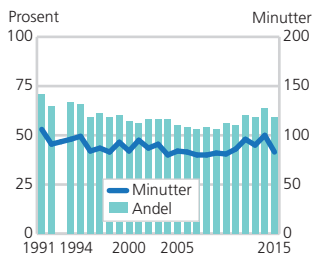
Bare 2 prosent leste en e-bok i 2015, det samme som året før.

Ukeblader

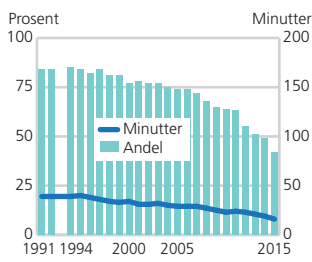
Andelen ukebladlesere er mer enn halvert siden 1991, og det er nå 7 prosent av befolkningen som leser ukeblad en gjennomsnittsdag.

Kvinner leser langt oftere ukeblader enn menn, og særlig gjelder dette eldre kvinner. I alderen 67 år og over leser 26 prosent av kvinnene ukeblader en gjennomsnittsdag, sammenliknet med 8 prosent av mennene.

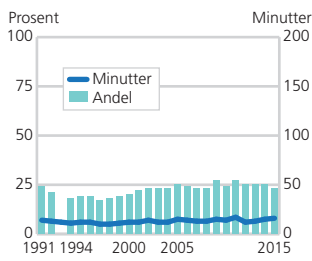
Andel radiolyttere og tid brukt en gjennomsnittsdag

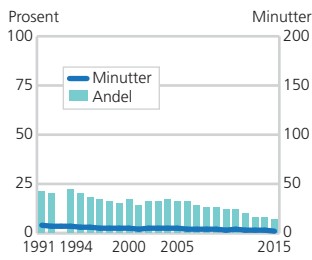
Andel papiravislesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

Andel boklesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

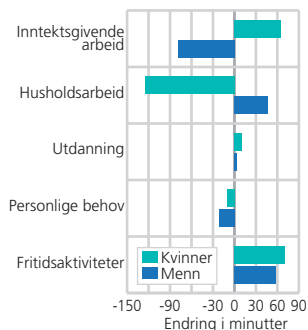

Andel ukebladlesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

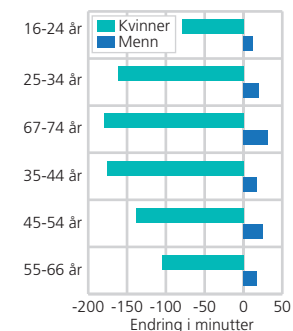
Døgnet rundt

Endring i tid brukt til ulike hovedaktiviteter fra 1971 til 2010 i alderen 16-74 år

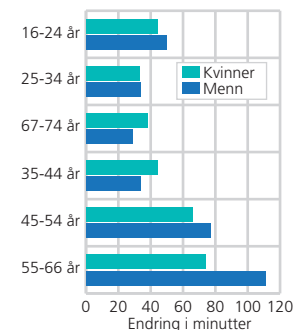
Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971 til 2010, etter kjønn og alder

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Endring i tid brukt til fjernsyns-seing fra 1971 til 2010, etter kjønn og alder

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Mer fritid

Fra 1970 til 2010 hadde nordmenn i gjennomsnitt fått i overkant av én time mer fritid per dag, og vi hadde da vel seks timer til ulike fritidsaktiviteter. Tid brukt til utdanning og arbeid endret seg lite, og den økte fritiden skyldtes hovedsakelig at vi brukte mindre tid til husholdsarbeid (45 minutter) og personlige behov (15 minutter).

Fritiden økte litt mer for kvinner enn for menn, noe som blant annet hang sammen med at kvinner hadde redusert husholdsarbeidet med to timer. Én av disse timene ble brukt til mer inntektsgivende arbeid, den andre til økt fritid. Menn, derimot, hadde redusert omfanget av inntektsgivende arbeid, men samtidig økt sin deltakelse i husarbeidet.

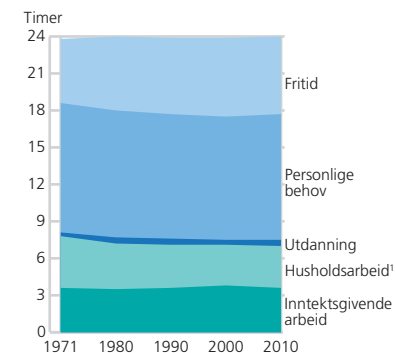
Til tross for kvinners økte yrkesdeltakelse og reduserte tid til husarbeid, var det ikke blitt mer vanlig å kjøpe hjelp til rengjøringsarbeidet: Andelen med slik hjelp var 5 prosent, omtrent det samme som på begynnelsen av 1990-tallet. Det var særlig høyt utdannede barnefamilier som hadde hjelp til rengjøring.

Mer tid foran TV-skjermen

Den økte fritiden ble for en stor del tilbrakt foran TV-skjermen. Tiden brukt til fjernsyns-seing økte kraftig, og i 2010 tilbrakte vi i gjennomsnitt en time og tre kvarter foran TV-en. Og sammenliknet med i 1980, begynte TV-kvelden tidligere og sluttet senere.

Nyere tall for hvordan vår mediebruk har endret seg, finner du i kapitlet foran dette.

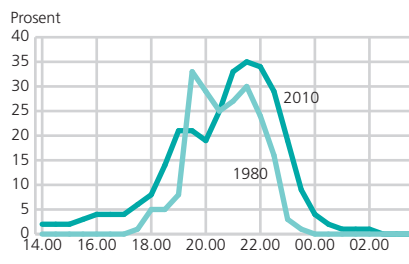
Tidsbruk en gjennomsnittsdag. Timer

¹ Husholdsarbeid omfatter husarbeid, vedlikeholdsarbeid, omsorgsarbeid og kjøp av varer og tjenester.

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Andel som ser på TV til ulike tider. Mandag-fredag

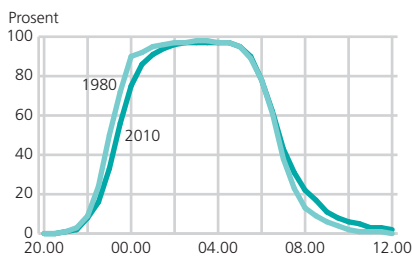
Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Åtte timer søvn

Vi sov i gjennomsnitt i underkant av åtte timer per natt, en svak økning fra 1970.

Søvnbehovet ser ut til å være nokså konstant; både over tid og mellom ulike grupper i befolkningen. Mens andre aktiviteter ofte varierer mye for eksempel med kjønn, utdanning eller bosted, sover de fleste omtrent åtte timer; bare de yngste sover litt mer. Og de unge sover nå også nesten en halvtime mer enn i 1970.

Andel som sover på ulike tidspunkter. Mandag-fredag

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

Tallene i dette kapitlet er hentet fra SSBs tidsbruksundersøkelse som avholdes hvert 10. år. De nyeste tallene er derfor fra 2010.

Imidlertid har det skjedd en forskyvning av nattesøvnen: Vi legger oss og står opp senere. For eksempel sov 72 prosent av befolkningen kl. 23.30 i 1980. Denne andelen var sunket til 62 i 1990 og 56 prosent i 2010. Tilsvarende om morgenen: I 1980 sov fortsatt 6 prosent kl. 09.00, sammenliknet med 11 prosent i 2010.

Fast food

Den store interessen for kokebøker og TV-kokker førte ikke til at vi tilbrakte mer tid på kjøkkenet. Riktignok var det en liten økning i 2010, men vi brukte 25 minutter mindre på matlaging og måltider i 2010 enn i 1980.

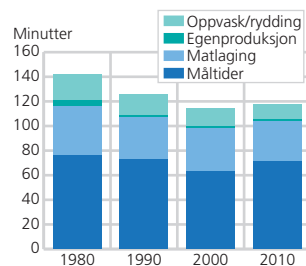
Det var også en tendens til å forskyve hovedmåltidet utover ettermiddagen. Selv om de fleste fortsatt spiste middag mellom kl. 15.00 og 17.30, var det et økende antall som spiste senere.

Mindre sosiale?

Selv om vi har fått betraktelig mer fritid de siste årene, bruker vi – særlig de to siste tiårene – stadig mindre av den til sosialt samvær med for eksempel slektninger, venner eller naboer. Sammenliknet med 1990 er tiden brukt til sosialt samvær redusert med om lag 40 minutter, til 1 time og 20 minutter. Særlig er tiden brukt til slikt samvær på søndager redusert kraftig – familiemiddager er kanskje blitt mindre vanlig?

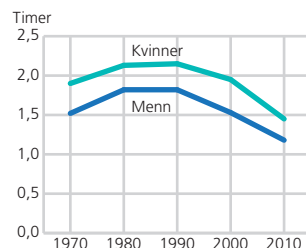
Kvinner bruker fortsatt en halv time mer enn menn til samvær med personer utenfor husholdningen.

Tid brukt til matlaging og måltider

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

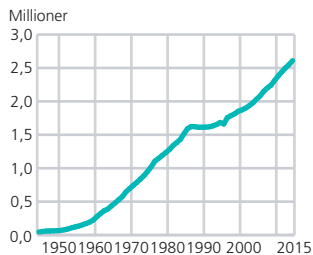
Tid brukt til sosialt samvær

Kilde: www.ssb.no/tidsbruk

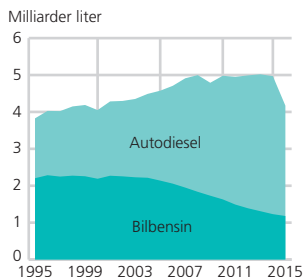
På fire hjul

Antall personbiler

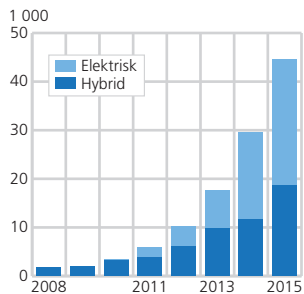
Kilde: www.ssb.no/bilreg

Salg av bensin og autodiesel

Kilde: www.ssb.no/petroleumsalg

Nyregistrerte el- og hybridbiler

Kilde: OFV (Opplysningsrådet for Veitrafikken).

Mil etter mil ...

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig (innenlands) og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi ti ganger så langt: 42 km. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt. For jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av vel 50 år, faktisk reiste vi nesten like mye med jernbane i 1946 som i 2014.

... bil etter bil

Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) er nå 3,2 millioner, hvorav personbiler utgjør 2,6 millioner.

Fra 1960 – da bilsalget ble frigitt – og fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken. I siste halvdel av 1990-tallet opplevde vi igjen en sterk vekst.

82 prosent av alle husholdninger har nå bil, og 29 prosent har to eller flere biler. Biltettheten er 500 personbiler per 1 000 innbyggere; størst er den i Hedmark (584), lavest i Oslo (424) og Hordaland (450).

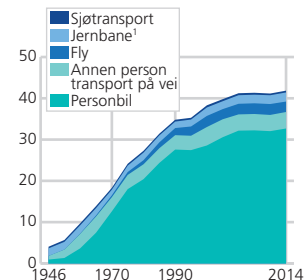
Bensin var det dominerende drivstoffet fram til 2003. Fra 2004 til og med 2014 ble det imidlertid solgt stadig mer diesel, før salget falt markant ved økningen i diesलगiften i 2015. Likevel utgjør det fortsatt hele 72 prosent av det samlede drivstoffsalg.

De siste to–tre årene har salget av el-biler og hybrider skutt fart. I 2015 utgjorde de til sammen nesten 30 prosent av nyregistrerte personbiler.

På to hjul

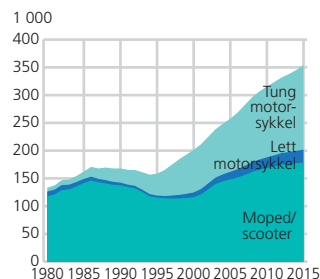
Det er ikke bare bilparken som vokser; også antallet motoriserte tohjulinger er økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet flatet salget ut. Samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men de siste årene har igjen mopedsalget tatt seg kraftig opp. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere og offroadmopeder.

Innenlands persontransport. Passasjerkilometer per innbygger per dag

¹ Inkl. sporveier/forstadsbaner.
Kilde: www.ssb.no/transpinn

Antall tohjulinger

Kilde: www.ssb.no/bilreg

Mobilitetens pris

Mobiliteten har sin pris: Siden 1940 er til sammen nesten 22 900 personer omkommet på norske veier. Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene med vel 500 drepte hvert år. Siden den gang har trenden vært en nedgang i antall drepte. I 2015 døde 117 i trafikken – det laveste antallet siden 1947. På samme måte som for nesten 70 år siden er også i dag det store flertallet (74 prosent) av de drepte menn.

Antallet skadde viser en liknende økning fram til om lag 1970. Men skadetallene sank ikke på samme måte som antallet drepte; de holdt seg lenge ganske stabilt rundt 11 000–12 000 i året. De siste årene har imidlertid også skadetallene sunket. Av 5 700 skadde i 2015 var rundt 12 prosent hardt skadd.

Polen og Hellas verst

I forhold til folketallet er det i Norge nesten 3 drepte i trafikken per 100 000 innbyggere; omtrent på nivå med Sverige, men lavere enn Danmark og Finland.

Trafikkdødeligheten i Europa viser både et nord-sør-skille (lavere dødelighet i nord enn i sør) og et øst-vest-skille (høyere dødelighet i øst enn i vest).

Utferdstrang: Langt og lenge

«Norrønafolk det vil fare», skriver Bjørnson ... og særlig utenlands, kunne vi tilføye.

Selv om det totale antall reiser (med minst én overnatting) vi foretar i løpet av et år har vært relativt stabilt i overkant av 20 millioner, har reisemålene endret seg. Det store flertallet av reisene er feriereiser (18 millioner). Mens antall innenlandske feriereiser har sunket det siste tiåret, har utenlandsreisene økt kraftig, fra vel 4,5 millioner reiser til 7,2. Og om vi ser på overnattinger, blir bildet enda tydeligere: Antallet innenlandske ferieovernattinger er stabilt, mens overnattinger i utlandet har økt og utgjør nærmere 60 prosent av alle overnattinger. Slik sett ferierer vi nå mer i utlandet enn i Norge.

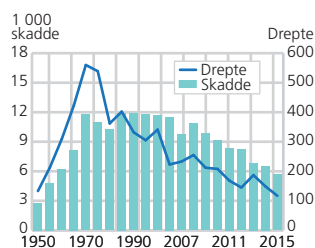
Økningen i antall utenlandsreiser synes å ha vært spesielt stor blant de eldre, noe som nok henger sammen med den relativt markerte inntektsveksten denne gruppen har opplevd de siste årene. I 2012 brukte en gjennomsnittshusholdning 8 400 kroner på feriereiser. I husholdninger hvor hovedinntektstaker var 67 år eller eldre, ble det brukt 12 200. Og kvinner reiser mer enn menn: Aleneboende kvinner bruker mer enn dobbelt så mye på feriebudsjettet som menn.

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2014

Polen	8,4
Hellas	7,2
Ungarn	6,3
Portugal	6,1
Frankrike	5,1
Tyskland	4,2
Finland	4,1
Danmark (2013)	3,4
Nederland	3,4
Storbritannia	2,9
Norge	2,9
Sverige	2,8

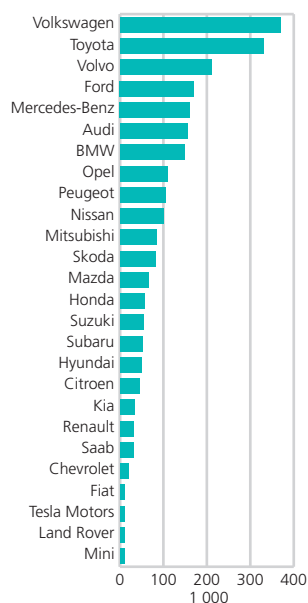
Kilde: OECD.

Antall drepte og skadde i trafikken

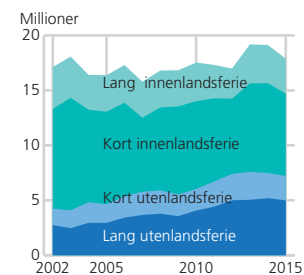
www.ssb.no/vtu

De vanligste bilmerkene. Registrerte personbiler. 2015

Kilde: www.ssb.no/bilreg

Antall feriereiser

Kilde: www.ssb.no/reise

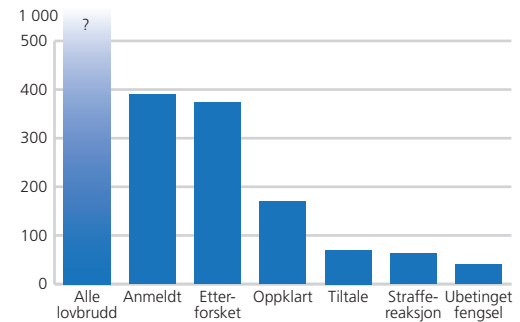
Lovens korte arm

Fra lovbrudd til straff

Hvis vi følger alle anmeldte lovbrudd et år gjennom rettssystemet, kan vi noen år senere gjøre opp følgende status for disse: Et lite antall av anmeldelsene blir henlagt fordi det ikke har funnet sted noe straffbart forhold.

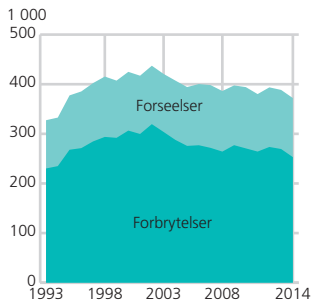
Av alle lovbrudd som blir ferdig etterforsket og avgjort, blir vel 50 prosent henlagt som uopklart. Om lag 50 prosent av lovbruddene blir dermed oppklart, og et flertall av disse blir avgjort ved forelegg eller påtaleunntatelse (gjelder særlig forseelser). Omtrent 20 prosent av lovbruddene resulterer med tiltale i domstolene, nesten alle disse medfører straffereaksjon ved dom, og om lag 8 prosent av lovbruddene ender med ubetinget fengsel.

Fra lovbrudd til straff: Skjematisk framstilling av lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

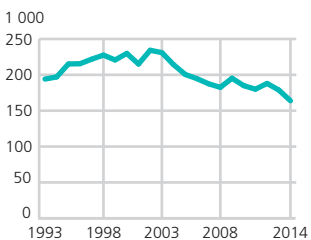
Kilde: Straffesaksjeden: www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/lovbrudd-fra-anmeldelse-til-dom

Antall anmeldte lovbrudd, etter lovbruddsgruppe

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Antall anmeldte vinningslovbrudd

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Om lag 1 000 lovbrudd anmeldes hver dag

Etter en økning på 1990-tallet nådde antallet anmeldte lovbrudd en topp i 2002, med 439 000. Deretter har antallet sunket til 372 000 i 2014. Det er først og fremst antallet forbrytelser (grovt sagt lovbrudd som kan straffes med fengsel i mer enn tre måneder) som har sunket, mens antallet forseelser (som for eksempel trafikforseelser) har vært noenlunde stabilt etter 2002.

Av lovbruddene i 2014 var 68 prosent forbrytelser og 32 prosent forseelser.

Økning – så nedgang

I et lengre perspektiv har antallet anmeldte lovbrudd økt kraftig. Antallet etterforskede forbrytelser er omtrent tidoblet siden slutten av 1950-årene, men om vi tar hensyn til at også befolkningen har økt i denne perioden, representerer økningen en femdobling.

Etter år 2000 har det samlet sett vært en betydelig nedgang i den registrerte kriminaliteten, og vi må antakelig mer enn 20 år tilbake for å finne mindre kriminalitet enn det vi har i dag. Etterforskede forbrytelser utgjør nå om lag 46 per 1 000 innbyggere.

Mange tyverier, men færre innbrudd i boliger og biler

Med 156 000 tyverier og andre vinningslovbrudd er dette en stor lovbruddsgruppe, og vinningslovbrudd utgjør nå 42 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Men samtidig er det nettopp når det gjelder vinningslovbrudd at nedgangen har vært størst de siste årene. Det er særlig tyverier fra boliger og tyverier

av og fra biler som viser en markert nedgang. En av årsakene til denne nedgangen kan være den økte utbredelsen av ulike sikringssystemer (som låser og alarmer), både i bil og bolig. Antall tyverier fra personer på offentlige steder, derimot, har de senere år ligget på et høyere nivå enn tidligere.

Mer narkotika

Narkotikaforbrytelser utgjorde 19 prosent av alle anmeldte forbrytelser i 2014, og fra slutten av 1960-tallet har antallet økt kraftig, fra 200 til nær 46 000 i 2001 og 48 000 i 2014. Det er særlig de mindre alvorlige narkotikaforbrytelsene (bruk og besittelse) som forklarer økningen: Grove narkotikaforbrytelser utgjør bare mellom 2 og 3 prosent av det samlede antallet narkotikaforbrytelser.

Ikke mer grov vold, men flere seksualforbrytelser

Etter en viss økning på 1990-tallet har voldskriminaliteten nå stabilisert seg og utgjør 7 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Også her er det de mindre alvorlige lovbruddene – trusler og legemsfor nærmelser – som dominerer. I en levekårsundersøkelse som spør om utsatthet og uro for lovbrudd, svarte nesten 4 prosent av befolkningen i 2015 at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Denne andelen har sunket noe de siste årene, særlig for unge menn – som også har en nedgang i politianmeldelser.

Antall anmeldte seksualforbrytelser er mer enn doblet i løpet av 20 år – til 4 800. Og antall anmeldte voldtekter er tredoblet i samme periode og utgjør nå over 1 100.

En tredjedel oppklares

I 1960 ble fire av ti etterforskede forbrytelser oppklart. Fram til slutten av 1980-tallet ble så oppklaringsprosenten mer enn halvert. Siden har den økt igjen, og i 2014 ble 37 prosent av alle forbrytelser oppklart. Når det gjelder forseelser, blir nesten åtte av ti oppklart.

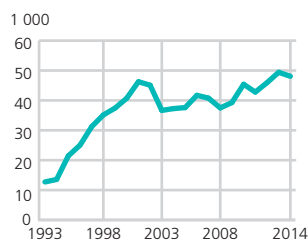
Det er imidlertid store forskjeller i oppklaringsprosenten for ulike typer forbrytelser: De fleste drap blir oppklart, det samme gjelder narkotikaforbrytelser, mens bare 22 prosent av voldtektssakene og 12 prosent av tyveriene blir oppklart.

Gjerningsmannen sjelden kvinne

De som siktes for lovbrudd er ofte unge; en tredjedel av alle siktede i 2014 var under 25 år, og det er i aldersgruppen 18-21 år vi finner den største andelen siktede. I denne gruppen ble om lag 4 prosent siktet for lovbrudd i 2014.

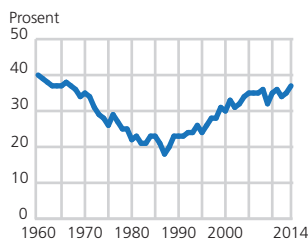
Og flertallet av de siktede er menn; kvinnene utgjør fortsatt bare 16 prosent av dem som siktes for lovbrudd. Kvinneandelen er forholdsvis høy når det gjelder vinningskriminalitet, som simpelt tyveri og naskeri, og noen typer økonomisk kriminalitet, som underslag og bedrageri.

Antall anmeldte narkotikalovbrudd

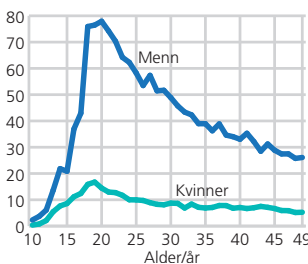
Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Andelen oppklarte forbrytelser

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

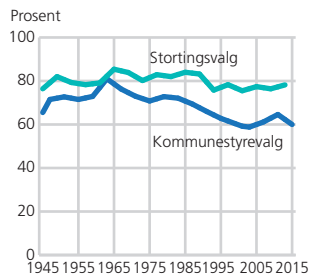
Siktede for lovbrudd. Per 1 000 innbyggere i ulike aldre. 2014

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

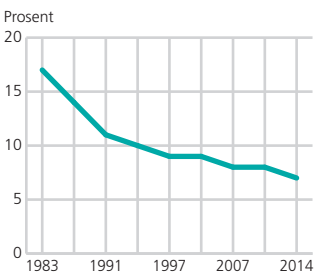
Valgets kval

Valgdeltakelse

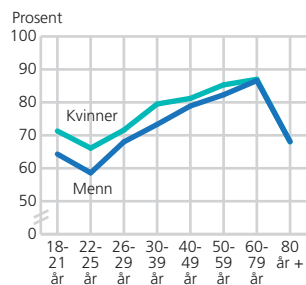
Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg og www.ssb.no/kommvalg

Andel personer 16-79 år som er medlem av et politisk parti

Kilde: www.ssb.no/orgakt

Valgdeltakelse. Stortingsvalget 2013

www.ssb.no/stortingsvalg

Stabil deltakelse ved stortingsvalg

Stortingsvalgdeltakelsen kulminerte i 1965 da 85 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere sank den til 76 prosent i 2001, men har senere økt litt igjen til 78 i 2013.

Ved sametingsvalget samme år var valgdeltakelsen 67 prosent. Og blant norske statsborgere med innvandringsbakgrunn var valgdeltakelsen ved stortingsvalget 53 prosent.

Ved kommunestyrevalgene var valgdeltakelsen lenge synkende: I 2003 stemte bare knapt seks av ti velgere, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963. Ved valgene i 2007 og 2011 gikk deltakelsen noe opp, før den falt til 60 prosent igjen i 2015.

Ved fylkestingsvalgene er valgdeltakelsen enda lavere; i 2015 stemte bare 56 prosent av de stemmeberettigede ved fylkestingsvalget.

Inntrykket av redusert interesse for partipolitikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti, synker: Fra 1983 til 2014 ble andelen mer enn halvert – fra 17 til 7 prosent.

Middels valgdeltakelse i Norge

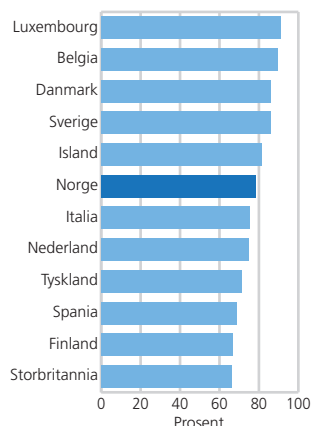
I internasjonal sammenheng er deltakelsen i norske stortingsvalg ikke spesielt stor. Våre nordiske naboer Danmark, Sverige og Island har alle en valgdeltakelse på over 80 prosent; bare i Finland er den lavere enn i Norge.

I europeisk sammenheng ligger Norge omtrent på gjennomsnittet: Høyest valgdeltakelse finner vi i Luxembourg og Belgia, der stemmegiving er påbudt, med om lag 90 prosent. Lavest er den i Storbriannia med 66 prosent.

Økt valgdeltakelse blant de yngste

Til tross for at valgdeltakelsen både blant førstegangs- og andregangselgere økte kraftig i 2013, er den fortsatt langt lavere enn blant eldre velgere: Fra 26-årsalder stiger valgdeltakelsen med økende alder, for så å falle markant etter 80 år.

Valgdeltakelse ved valg til nasjonalforsamlinger i noen europeiske land. Siste valg

Kilde: IDEA (The International Institute for Democracy and Electoral Assistance).

Kvinner bruker oftere stemmeretten

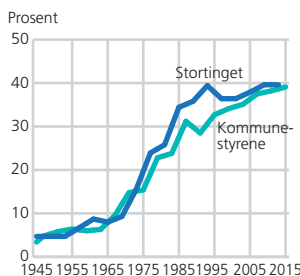
Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner: Ved de første valgene etter andre verdenskrig lå valgdeltakelsen blant menn 6–7 prosentpoeng over den blant kvinner. På slutten av 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet, og senere har litt flere kvinner enn menn brukt stemmeretten. Det er særlig yngre kvinner som har en høyere valgdeltakelse.

Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene har andelen kvinnelige stortingsrepresentanter ligget på i underkant av 40 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er litt lavere. På Stortinget er kvinneandelen i Senterpartiet 70 prosent, i Arbeiderpartiet vel 50 prosent, i Høyre 40 prosent, i SV og KrF om lag 30 prosent, i Frp i overkant av 20 prosent og i Venstre vel 22 prosent.

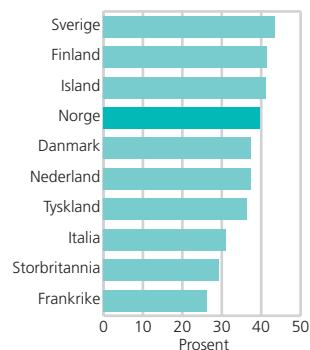
Sammenliknet med andre europeiske land kommer Norge høyt opp på listen. Bare i de øvrige nordiske landene finner vi en like stor eller større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene.

Andel kvinnelige representanter på Stortinget og i kommunestyrene

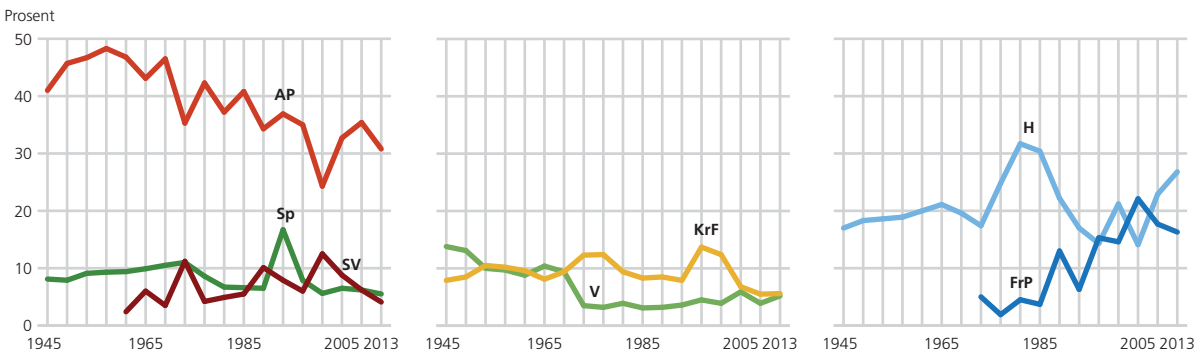
Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg og www.ssb.no/kommvalgform

Kvinneandel i ulike lands nasjonalforsamlinger

Kilde: IPU (Inter-Parliamentary Union).

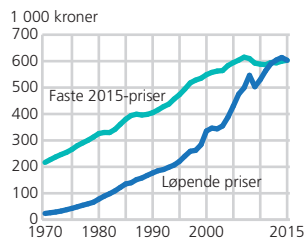
Andel stemmer på de største partiene ved stortingsvalgene

Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg

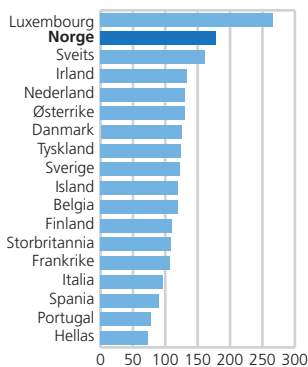
Vekst og velstand

BNP per innbygger. Løpende og faste 2015-priser

Kilde: www.ssb.no/nr

BNP per innbygger i enkelte land. Prisnivåjustert. 2014. EU28=100

Kilde: Eurostat.

3 131 436 000 000

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er et mål på et lands samlede produksjon av varer og tjenester og brukes gjerne som en indikator på velstandsutviklingen. I 2015 var den samlede verdiskapingen 3 131 milliarder kroner.

43 prosent av dette gikk til forbruk i husholdningene og ideelle organisasjoner, 23 prosent til forbruk i offentlig forvaltning og 29 prosent ble investert. De resterende 6 prosentene representerer eksportoverskuddet og innebærer at verdien av det vi produserer er større enn det vi bruker.

I 1970 var BNP per innbygger 23 600 kroner, i 2015 hadde dette økt til 603 300. En stor del av denne økningen utgjøres imidlertid av den generelle prisveksten – omregnet til 2015-priser var BNP 216 700 kroner i 1970. Realveksten var altså 178 prosent.

Høyt BNP

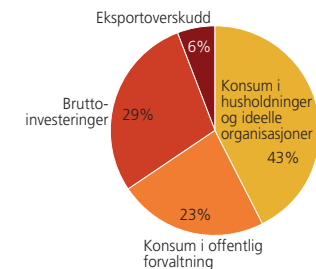
Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I europeisk sammenheng hadde Norge et BNP per innbygger som lå 78 prosent over gjennomsnittet i EU i 2014 (her er det tatt hensyn til forskjeller i prisnivå mellom landene). Det bør legges til at deler av verdien av olje- og gassproduksjonen ikke er verdiskaping i egentlig forstand, men innebærer at vi taper av en ressursformue.

Bare Luxembourg har et høyere BNP per innbygger, noe som i stor grad skyldes at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til verdiskapingen, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger».

Endret næringsstruktur

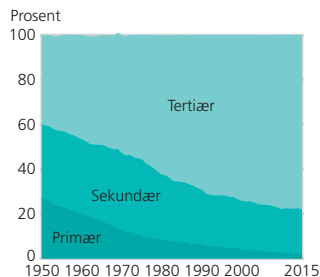
I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjeneste-produksjon. Vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig oftere i butikker og på kontor.

BNP anvendelse. 2015

Kilde: www.ssb.no/nr

Sysselsatte i primær-, sekundær- og tertiærnæringene¹

¹ Primærnæringene er: Jordbruk, skogbruk og fiskeri. Sekundærnæringene er: Industri, oljeutvinning og bergverksdrift, bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning. Tertiærnæringene omfatter de øvrige næringer, som: Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, transport og kommunikasjon, offentlig og privat tjenesteyting. Kilde: www.ssb.no/aku

Mens primærnæringene nå utgjør bare 2 prosent av de sysselsatte og andre vareproduserende næringer om lag 20 prosent, omfatter de tjenesteytende næringene hele 78 prosent av sysselsettingen.

En annen måte å belyse næringenes betydning på er å se på deres bidrag til BNP. Da blir bildet et litt annet: Primærnæringene bidrar med under 2 prosent, sekundærnæringene med 33 prosent (oljen bidrar langt mer verdimessig enn sysselsettingsmessig), mens tertiærnæringenes bidrag er 65 prosent.

Oljedominert eksport

Etterkrigstiden var preget av gjenreising og oppbygging, og dette medførte at importen av varer lenge var større enn eksporten.

Først med begynnende eksport av olje på slutten av 1970-tallet fikk vi etter hvert et eksportoverskudd. Med unntak av årene 1986–1988 har vi hatt overskudd i utenrikshandelen med varer siden 1980, og i 2015 var overskuddet 220 milliarder kroner.

Eksporten av olje og gass var dette året 417 milliarder kroner, noe som betyr at det var et underskudd i utenrikshandelen med andre varer. Selv om de tjenesteytende næringene er dominerende både sysselsettings- og verdimessig, er eksporten av tjenester relativt beskjeden: I 2015 eksporterte vi ulike tjenester for 233 milliarder kroner.

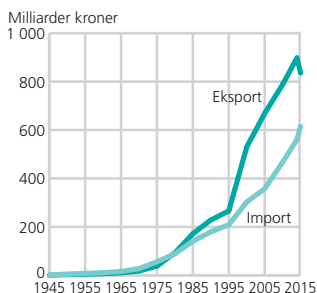
Fra slutten av 2014 har norsk økonomi vært preget av fallende oljepris. I 2015 økte BNP for Fastlands-Norge med bare 1 prosent etter nær nullvekst i andre halvår. Det var den svakeste veksten siden finanskrisen i 2009. Samtidig falt disponibel realinntekt for første gang på seks år. Nedgangen var på 3 prosent.

Svenskehandel

Svenskehandel er ikke noe som bare foregår over Svinesund. Sverige er en viktig handelspartner, både når det gjelder import og eksport av varer: 12 prosent av importen¹ kommer derfra, mens nesten 9 prosent av eksporten² går dit. Legg merke til at Kina nå er vårt tredje viktigste importland og også er kommet inn på listen over største eksportland.

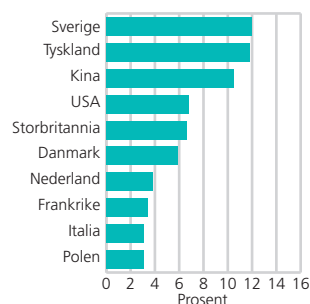
Litt under 80 prosent av den totale vareeksporten går til EU-land, og vel 60 prosent av importen kommer derfra. 19 prosent av importen kommer fra utviklingsland.

Eksport og import av varer (inkl. olje og gass)

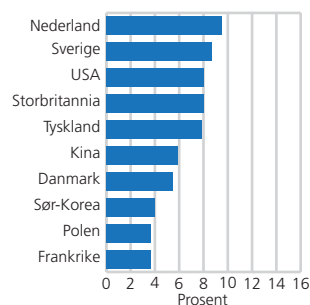
Kilde: www.ssb.no/muh

Import av varer¹. 2015

Kilde: www.ssb.no/muh

Eksport av varer². 2015

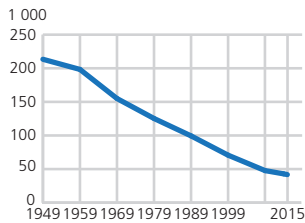
Kilde: www.ssb.no/muh

¹ Import uten skip og oljeplattformer.

² Eksport uten skip, oljeplattformer, råolje, kondensat og naturgass.

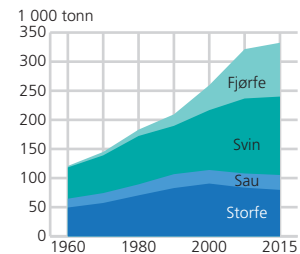
Fra landbruk til havbruk

Antall gårdsbruk

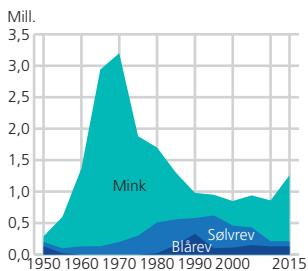
Kilde: www.ssb.no/stjord.

Kjøttproduksjon

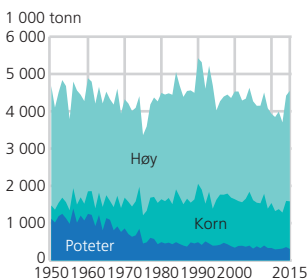
Kilde: www.ssb.no/slakt

Antall pelsdyr

Kilde: Norges pelsdyrslag.

Jordbruksavlinger

Kilde: www.ssb.no/jordbruksavling og www.ssb.no/korn

Store strukturendringer i jordbruket

Mellom 1949 og 2015 ble antallet gårdsbruk redusert med fire femtedeler, fra 213 000 til 41 800. Dette innebærer at gjennomsnittlig sju bruk er lagt ned hver dag i perioden.

Det totale jordbruksarealet i drift er likevel nesten uendret, fordi jorda på de nedlagte brukene i stor grad blir tilleggsjord på de gjenværende. Og gjennomsnittsarealet per bruk er dermed blitt mer enn firedoblet i perioden, fra 50 dekar til 235. Den andelen av jordbruksarealet som er fulldyrket, er imidlertid redusert fra 90 prosent på slutten av 1980-tallet til 82 prosent i 2015. Innmarksbeite utgjør mesteparten av det jordbruksarealet som ikke er fulldyrket.

Også sysselsettingen i jordbruket er kraftig redusert: I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2015 er andelen under 2 prosent. Og jordbrukets andel av BNP er i dag 0,5 prosent.

Bare i underkant av 30 prosent av bøndenes inntekter er næringsinntekt fra jordbruk. Resten er lønn, inntekt fra binæringer og pensjon, kapitalinntekter o.l.

Færre hester og kyr – men minken øker

Ved siden av at hesten nesten er forsvunnet fra norsk landbruk, har det fra 1949 også vært en markert reduksjon i antallet kyr til under det halve (ca. 300 000 dyr i 2015). På den annen side har melkeproduksjonen per ku økt betraktelig, fra rundt 2 000 liter til 7 500 liter.

Pelsdyrnæringen hadde sin storhetstid på slutten av 1960-tallet, med et samlet antall dyr på vel 3,2 millioner. 95 prosent av disse var mink. Etter en kraftig nedgang har det de siste årene igjen vært en økning i antallet mink, og den totale bestanden av pelsdyr er nå i underkant av 1,3 millioner dyr.

Mindre poteter – mer korn

Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, men i et litt lengre perspektiv er tendensen klar: Siden 1950 er produksjonen av poteter sunket til nesten en tredjedel, mens kornproduksjonen er mer enn tredoblet.

Landbruksmyndighetene har som mål at minst 15 prosent av jordbruksarealet skal drives økologisk innen 2020. I dag utgjør dette arealet nesten 5 prosent, sammenliknet med mellom 7 og 17 prosent i de andre nordiske landene.

Tømmerhogst – fra øks til hogstmaskin

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens andelen i 2015 bare var 0,2 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden. Men mens alt tømmer ble felt og kvistet manuelt med sag og øks i 1950, overtok etter hvert motorsagen.

I dag er det hogstmaskinene som dominerer, og sysselsettingen i skogbruket er dermed blitt kraftig redusert.

Hedmark er fylket med klart størst skogareal, deretter følger Nord-Trøndelag og Oppland.

Færre fiskere, men økt produksjon

Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2014 var antallet 11 300. Av disse hadde 9 400 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer mye fra år til annet. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,3 millioner i 2015.

Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av makrell, sild og sei.

Laksen: Vårt nye husdyr

Produksjonen av oppdrettsfisk har økt kraftig siden virksomheten begynte i 1970-årene og utgjorde i 2015 1,4 millioner tonn.

Laksen er dominerende i oppdrettsnæringen, mens ørretproduksjonen har vært stabil de siste årene.

Norge er nummer seks på listen over verdens største oppdrettsnasjoner, etter Kina (45,5 millioner tonn), India, Indonesia, Vietnam og Bangladesh.

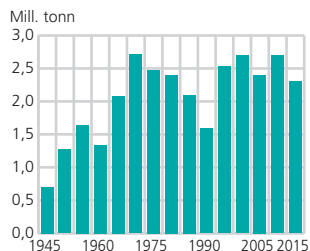
Få sysselsatte – store verdier

Oppdrettsnæringen sysselsetter vel 6 200 personer, fordelt på 1 250 oppdrettsanlegg. Men den økonomiske betydningen er langt større: Førstehåndsverdien i oppdrettsnæringen utgjør nå langt mer enn de tradisjonelle fiskeriene – henholdsvis 46,7 og 16,4 milliarder kroner.

Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter var i 2015 72 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed snaut 9 prosent av verdien av den samlede vareeksporten. Eksporten av oppdrettsfisk står for omtrent to tredjedeler av fiskeeksporten.

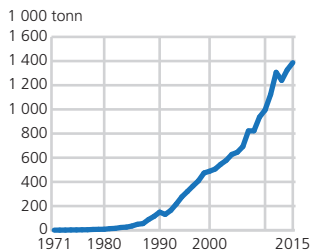
Over halvparten av den eksporterte fisken går til EU-land, og det største enkeltmarkedet er Danmark, fulgt av Polen og Nederland.

Fangstmengde i norske fiskerier

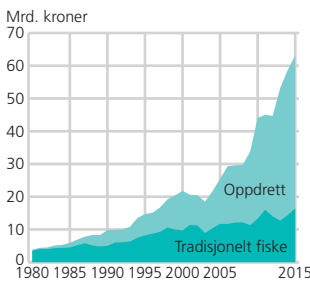
Kilde: www.ssb.no/fiskeri

Fiskeoppdrett. Solgt mengde laks og ørret

Kilde: www.ssb.no/fiskeoppdrett

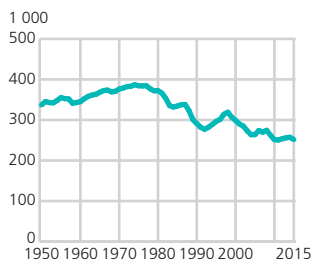
Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen og tradisjonelt fiske

Kilde: www.ssb.no/fiskeri og www.ssb.no/fiskeoppdrett

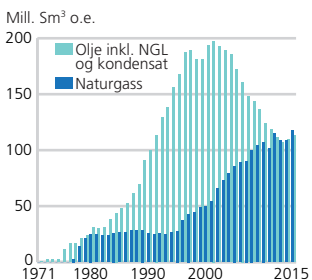
Fra industri til olje

Antall sysselsatte i industri og bergverk

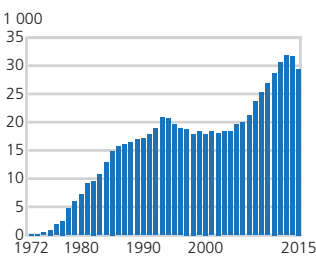
Kilde: www.ssb.no/nr

Produksjon av olje og naturgass

Kilde: www.norskpetroleum.no

Sysselsetting i olje- og gassutvinning

Kilde: www.ssb.no/nr

Industriens vekst og fall

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg samt kraft- og vannforsyning) hatt en økende sysselsetting de siste 20 årene til dagens 530 000 sysselsatte. Relativt sett har det imidlertid vært en nedgang: Fra å utgjøre nesten en tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970 utgjør sekundærnæringene i dag om lag 20 prosent.

Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri og bergverksdrift redusert med nesten en tredjedel – fra 387 000 til 252 000. Denne nedgangen skjedde på slutten av 1970-tallet og på 1980-tallet. Etter en oppgang på slutten av 1990-tallet har antallet igjen sunket. Antallet sysselsatte i industrien utgjør i dag under 10 prosent av alle sysselsatte. Til tross for nedgang i sysselsettingen har produksjonsverdien i industrien økt og var i 2014 på over 800 milliarder kroner.

Nedtur i Nordsjøen

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis til 32 000 i 2014. Omtrent like mange var sysselsatt i ulike tjenester knyttet til petroleumindustrien. De sviktende oljeprisene fra høsten 2014 har imidlertid ført til en nedgang i sysselsettingen. I 2015 var 29 000 personer sysselsatt direkte i utvinningen av olje og gass, mens 31 000 jobbet med tilknyttede tjenester.

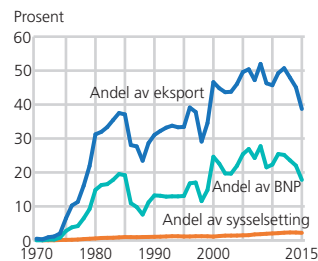
Siden 2001 har produksjonen av olje sunket. Men fra midten av 1990-tallet økte gassproduksjonen og utgjør i dag litt over halvparten av den totale olje- og gassproduksjonen; en andel som antas å øke i årene som kommer etter hvert som produksjonen av olje avtar.

Store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Mens sysselsettingen utgjør vel 2 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge, er petroleumsvirksomheten verdimessig den største næringen og bidrar for tiden med nesten 18 prosent av BNP. Og petroleumssektorens andel av de totale eksportinntektene er nå 39 prosent. Begge disse andelenes falt imidlertid markant fra 2014 til 2015 på grunn av nedturen i oljesektoren. Industri- og bergverksdriftnæringen bidrar på sin side med vel 8 prosent av BNP, mens andelen av totale eksportinntekter ligger rett i underkant av 28 prosent.

Når oljen har fått så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også en tidvis høy oljepris.

Olje- og gassutvinning. Andel av BNP, eksport og sysselsetting¹

¹ Inkludert tjenester.

Kilde: www.ssb.no/nr

Oljeprisen

Kurven over oljeprisen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte prisen på begynnelsen av 1970-tallet. I forbindelse med den første oljekrisen i 1973–74 ble oljeprisen tredoblet, og under den andre oljekrisen i 1978–79 økte oljeprisen ytterligere. Fra midten av 1980-tallet til 2003 varierte den mellom 15 og 30 dollar per fat, for så å øke kraftig igjen etter 2004. I 2008 var oljeprisen den høyeste så langt. Etter en nedgang i 2009 passerte den 100 dollar per fat i 2011. Fram til september 2014 da oljeprisen begynte å falle kraftig, hadde den som månedsgjennomsnitt ligget på over 100 dollar per fat i alle måneder med unntak av én. Nedgangen på slutten av 2014 fortsatte inn i 2015 selv om det var en liten oppgang på våren, og ved utgangen av året var oljeprisen mer enn halvert, til under 40 dollar fatet.

Fortsatt olje- og gassressurser

De gjenværende påviste og uoppdagede olje- og gassressursene på norsk sokkel anslås av Oljedirektoratet å være om lag 7,6 milliarder Sm³ olje-ekvivalenter (o.e.). Til sammenlikning er den samlede produksjonen fram til og med 2015 6,6 milliarder Sm³ (o.e.).

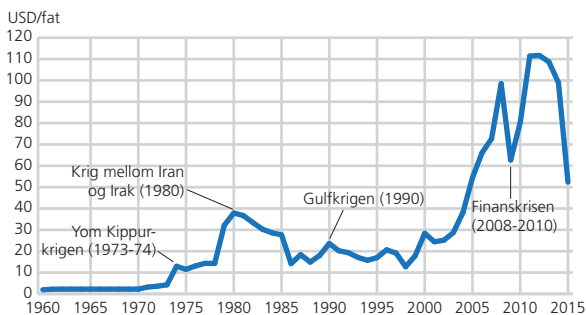
Mer enn halvparten av totale utvinnbare petroleumsressurser ligger altså fortsatt igjen på norsk sokkel for framtidig utvinning. Av dette anslår Oljedirektoratet at 42 prosent er olje og 52 prosent er gass. Resten er NGL og kondensat.

Penger på bok

Fordi oljeinntekten etter hvert vil avta og fordi et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens pensjonsfond utland (tidligere Statens petroleumsfond). Fondet forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder kroner til nesten 7 500 milliarder ved utgangen av 2015. Dette tilsvarer vel 1,4 millioner kroner per innbygger.

1 Sm³ (standard kubikkmeter) oljeekvivalenter (o.e.) = 6,29 fat
1 fat = 159 liter

Oljepris. Brent blend

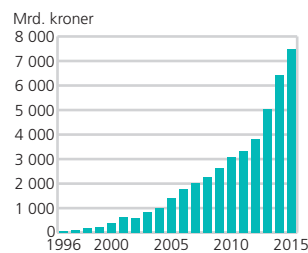
Kilde: www.norskipetroleum.no

Verdens største oljeprodusenter. 2014. Mill. fat/dag

USA	11,6
Saudi-Arabia	11,5
Russland	10,8
Canada	4,3
Kina	4,2
De forente arabiske emirater	3,7
Iran	3,6
Irak	3,3
Kuwait	3,1
Mexico	2,8
Venezuela	2,7
Nigeria	2,4
Brasil	2,3
Qatar	2,0
Norge	1,9

Kilde: www.norskipetroleum.no

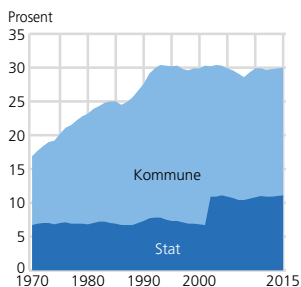
Statens pensjonsfond utland. Markedsverdi ved utgangen av året

Kilde: Norges Bank.

Til tjeneste!

Sysselsatte i offentlig forvaltning som andel av samlet sysselsetting¹

¹ Den markerte sysselsetningsveksten i statlig forvaltning i 2002 skyldes at staten overtok de fylkeskommunale sykehusene.

Kilde: www.ssb.no/nr

Tre av fire i tjenesteytende sektor

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene eller de tjenesteytende næringene vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til dagens 2 100 000, noe som utgjør 78 prosent av alle sysselsatte. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Denne sektoren består av mange og svært ulike næringer, som for eksempel varehandel, hotell og restaurant, transport, finansielle tjenester og turisme. Men den største tjenesteytende sektoren er likevel offentlig forvaltning – det vil si kommunal og statlig forvaltning – med sosiale tjenester, helsevesen, undervisning og administrasjon.

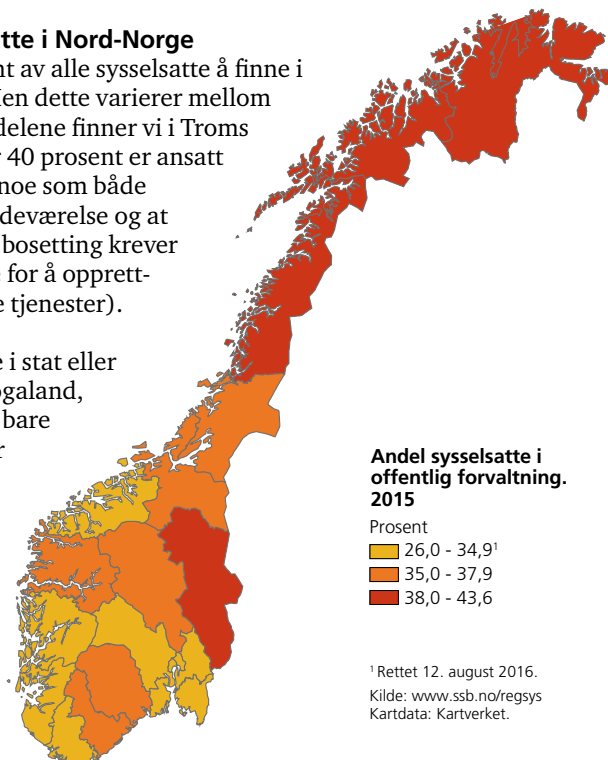
Sterk vekst i offentlig forvaltning

Antall sysselsatte i offentlig forvaltning økte kraftig fram til begynnelsen av 1990-tallet, og den sysselsetter i dag 827 000, sammenliknet med bare 200 000 i 1962. Og offentlig forvaltnings andel av sysselsettingen har økt fra 13 til 30 prosent, noe som tilsvarer 27 prosent av utførte timeverk (deltidsarbeid er noe mer utbredt i det offentlige). Nærmere to tredjedeler av offentlig ansatte arbeider i kommuneforvaltningen.

Mange offentlig ansatte i Nord-Norge

Som nevnt er 30 prosent av alle sysselsatte å finne i offentlig forvaltning. Men dette varierer mellom fylkene: De høyeste andelenene finner vi i Troms og Finnmark, hvor over 40 prosent er ansatt i offentlig forvaltning (noe som både skyldes forsvarrets tilstedeværelse og at kommuner med spredt bosetting krever relativt flere sysselsatte for å opprettholde ulike kommunale tjenester).

Lavest andel sysselsatte i stat eller kommune finner vi i Rogaland, Oslo og Akershus, med bare 26-28 prosent. Oslo har mange sysselsatte i statlig forvaltning, men færre i kommuneforvaltningen.

¹ Rettet 12. august 2016.

Kilde: www.ssb.no/regsyst
Kartdata: Kartverket.

Næringer i vekst

Antallet sysselsatte i de tjenesteytende næringene er mer enn doblet siden 1970. Men noen næringer har vokst langt mer. Antall sysselsatte i helse- og omsorgssektoren er mer enn femdoblet i samme periode og omfatter nå 568 000, noe som utgjør 20 prosent av samlet sysselsetting.

I noen mindre næringer har veksten vært enda større: Forretningsmessig tjenesteyting (som omfatter blant annet arbeidsformidling, reisebyråer og rengjøringsvirksomhet) har vokst fra 13 000 til 128 000, dvs. en tidobling. Omsetning og drift av fast eiendom har hatt en tilsvarende, men enda sterkere vekst – en tretten-dobling. I en stor sektor som undervisning har antall sysselsatte vokst på linje med gjennomsnittet for alle tertiærnæringene, med 126 prosent.

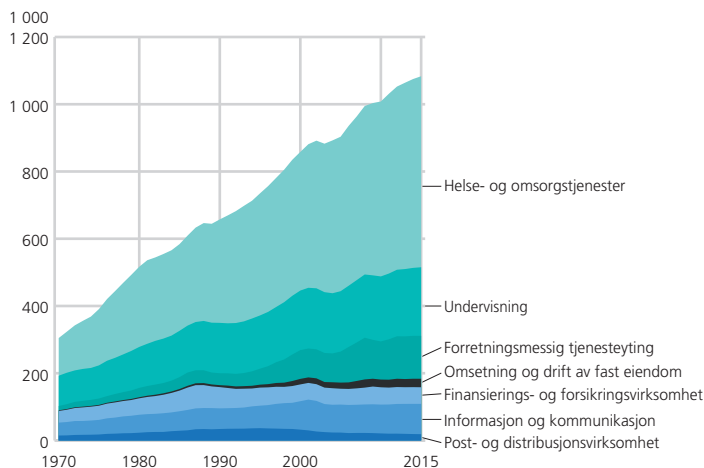
Fra brev til e-post

Men noen tjenesteytende næringer har også hatt en sysselsettingsnedgang: Post- og distribusjonsvirksomhet har de siste 20 årene mistet over halvparten av de sysselsatte. Dette har selvfølgelig sammenheng med framveksten av IKT-sektoren og bruken av ny teknologi, både i næringslivet og i husholdningene.

I løpet av 1990-tallet ble moderne kommunikasjonsmidler som PC, mobiltelefon og internett en viktig del både av arbeidslivet og ikke minst husholdningenes dagligliv. I 2015 hadde nesten alle husholdninger tilgang til hjemme-PC og internett. Internettdekningen (97 prosent) er på nivå med Luxembourg, Island og Nederland, landene med best dekning i Europa.

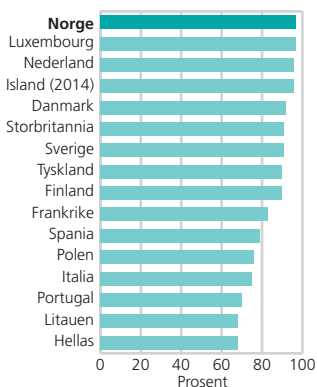
Det arbeider i dag rundt 90 000 personer innenfor informasjon og kommunikasjon, mens tallet var nærmere 40 000 i 1970. Det har altså i denne perioden blitt over dobbelt så mange som arbeider i forlagsvirksomhet, radio og TV, telekommunikasjon og andre tjenester innenfor informasjonsteknologi. Dette er også en vekst som er omtrent som gjennomsnittet for tjenesteytende næringer.

Sysselsatte i utvalgte næringer

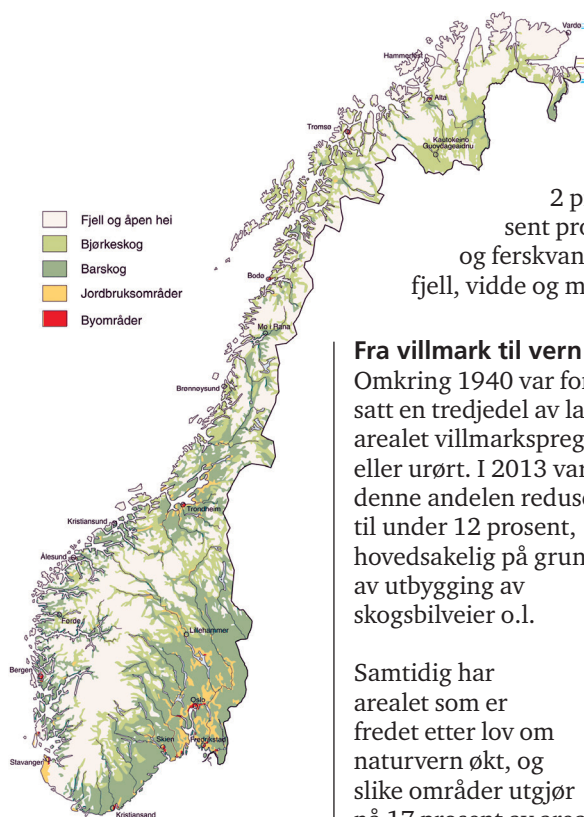
Kilde: www.ssb.no/nr

Andel husholdninger med internett-tilgang i noen land. 2015

Kilde: Eurostat.

I strie strømmer

Kartdata: Kartverket.

Elektrisitetsforbruk per innbygger i noen land. kWh. 2013

Island	54 759
Norge	23 324
Canada	15 520
Finland	15 510
Sverige	13 871
USA	12 987
Frankrike	7 382
Tyskland	7 022
Danmark	6 042
Polen	3 890

Kilde: IEA (International Energy Agency).

Fjell og skog

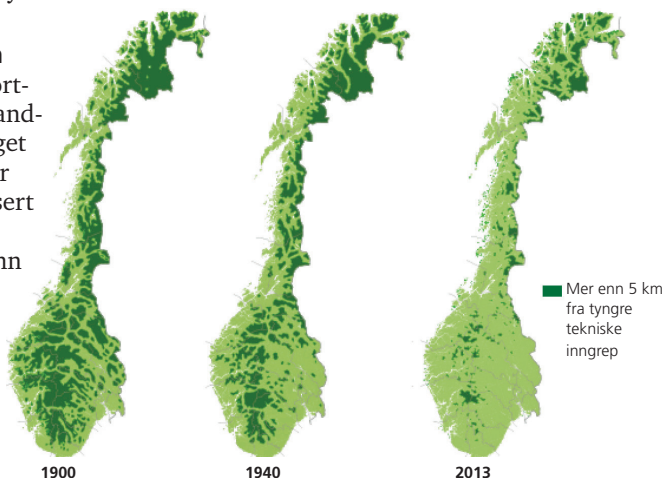
Med et areal på 324 000 km² og 5,2 millioner innbyggere er Norge ett av Europas minst tett befolkede land, med 17 innbyggere per km².

Bebygget areal (herunder veier) utgjør bare nesten 2 prosent. 3 prosent av arealet er jordbruksareal og 24 prosent produktiv skog. Ytterligere 13 prosent er uproduktiv skog, og ferskvann og breer utgjør 7 prosent. Resten, vel 50 prosent, er fjell, vidde og myr.

Fra villmark til vern

Omkring 1940 var fortsatt en tredjedel av landarealet villmarkspreget eller urørt. I 2013 var denne andelen redusert til under 12 prosent, hovedsakelig på grunn av utbygging av skogsbilveier o.l.

Samtidig har arealet som er fredet etter lov om naturvern økt, og slike områder utgjør nå 17 prosent av arealet.

Kilde: www.miljostatus.no/Tema/Naturmangfold/inon/

Norge på elektrisitetstoppen

I et fjelland som Norge, med mye vannkraft, er elektrisitet en viktig energikilde. Vi har verdens nest største elektrisitetsforbruk per innbygger: 23 300 kWh. Dette er nesten tre ganger gjennomsnittet i OECD, som er om lag 8 100 kWh. Dette tallet omfatter elektrisitetsforbruket i alle næringer, ikke bare husholdningenes forbruk.

Sammenliknet med andre land utgjør elektrisk kraft en relativt stor andel av energiforbruket i Norge – nesten 50 prosent. Dette har selvfølgelig sammenheng med at elektrisitet tradisjonelt har vært relativt billig. I 2015 var prisen per kWh for husholdninger fortsatt lav sammenliknet med mange andre europeiske land.

Priser¹ på blyfri bensin (95 oktan) og elektrisitet til husholdninger i enkelte land. 2015

	Bensin (kr/liter)	Elektrisitet (kr/kWh)
Nederland	13,95	1,64
Italia	13,77	2,08
Norge	13,73	0,76
Storbritannia	13,71	1,91
Danmark	13,30	2,72
Finland	13,04	1,36
Sveits	12,48	1,66
Østerrike	10,75	1,79
Polen	9,90	1,32

¹ Inkludert alle avgifter.

Kilde: IEA (International Energy Agency).

Energiforbruk som gjennomsnittet

Siden 1990 har det totale energiforbruket innenlands økt med 20 prosent – fra 200 til nær 240 TWh i 2015. Det er spesielt bruken av fossile drivstoff til transport som har økt kraftig i denne perioden, men også bruken av elektrisitet, gass, fjernvarme og biobrensel har gått opp. Bruken av oljeprodukter har gått ned, og det totale energiforbruket har også gått noe ned siden 2010. Målt per innbygger ligger Norge litt over gjennomsnittet i energibruk blant vestlige land, men lavere enn blant andre Island og USA.

Det brukes stadig mer fornybar energi i Norge. EUs fornybardirektiv trådte i kraft i Norge i 2009 og innebærer at andelen fornybar energi i det totale energiforbruket minimum skal være 67,5 prosent. I 2014 lå Norge 2 prosentpoeng over denne målsetningen.

Små endringer i utslipp til luft ...

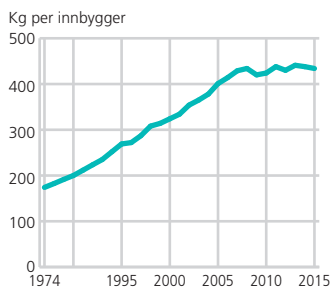
Utslippene av klimagasser nådde en topp i 2007, og var da 10 prosent høyere enn utslippene i 1990 (basisåret for Kyoto-protokollen). Det var særlig økt produksjon av olje og gass og økt veitrafikk som bidro til veksten.

Etter 2007 har utslippene sunket litt over 5 prosent, men hadde en liten økning i 2015. Den største reduksjonen har funnet sted i industrien, som ikke lenger er den største utslippskilden. Reduksjonen skyldes både teknologiforbedringer, bedriftsnedleggelse og mindre bruk av olje. Siden 2007 har olje- og gassvirksomheten stått for de største utslippene. Også her falt utslippene noe etter 2007, men de siste årene har de igjen gått opp.

... men mer avfall

Økonomisk vekst og velstand fører også til store mengder avfall: I 2014 produserte vi i alt 11,9 millioner tonn avfall, det vil si over 2 tonn per innbygger. Siden 2000 er økningen på nesten 4 millioner tonn. Økningen i avfallsmengden har de siste årene vært større enn veksten i BNP.

Husholdningsavfall

Kilde: www.ssb.no/avfkomm

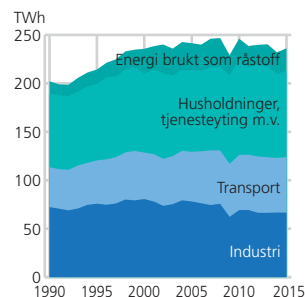
22 prosent av avfallet kommer fra industrien, mens de øvrige næringene til sammen produserer vel 50 prosent. Det resterende er husholdningsavfall, og mengden av dette har økt mer enn avfallet fra de øvrige kildene. I 2015 produserte hver innbygger i gjennomsnitt 434 kg husholdningsavfall. 38 prosent av husholdningsavfallet i 2015 ble sortert ut for materialgjenvinning eller biologisk behandling.

Energiforbruk per innbygger i noen land. toe. 2014

Island	17,7
Canada	7,2
USA	6,9
Finland	6,3
Norge	5,9
Sverige	4,8
Nederland	4,3
Frankrike	3,7
Danmark	2,9
Polen	2,5

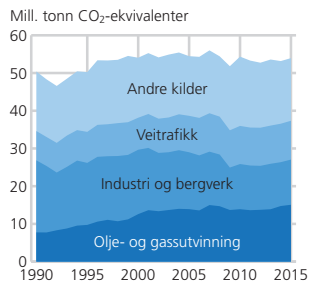
Kilde: IEA (International Energy Agency).

Totalt innenlands energiforbruk etter brukergruppe

Kilde: www.ssb.no/energibalanse

Utslipp av klimagasser¹

¹ Omfatter ikke utenriks sjø- og luftfart.

Kilde: www.ssb.no/klimagassn

Dette er Statistisk sentralbyrå

SSB har hovedansvaret for å utarbeide og spre offisiell statistikk om det norske samfunnet. Offisiell statistikk er hele nasjonens felles faktagrunnlag og viktig for et levende demokrati. Statistikken er avgjørende for god planlegging, evaluering, debatt og forskning.

Statistisk sentralbyrå er underlagt Finansdepartementet og forholder seg til statistikkloven, men er faglig sett en uavhengig organisasjon. Dette innebærer at vi selv bestemmer hva som skal publiseres, og når og hvordan dette skal skje.

Hvor henter vi dataene fra?

Det meste av SSBs statistikk utarbeides med utgangspunkt i data fra administrative registre og spørreundersøkelser. Stadig mer informasjon hentes direkte fra datasystemene til næringsliv og kommuner. Hvis dataene ikke finnes i et administrativt register, kan informasjonen samles ved elektronisk rapportering. I tillegg gjennomføres intervju, enten via telefon eller ved å oppsøke folk hjemme. Alle som på den ene eller andre måten rapporterer til SSB, hjelper oss med å lage statistikk av høy kvalitet. Statistikk som igjen er grunnlaget for beslutninger, debatt og forskning.

Ssb.no

Dette er Norge gir enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk. På www.ssb.no finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle temaene som er behandlet i dette heftet.

Ny statistikk publiseres hver dag på [ssb.no](http://www.ssb.no).

Spørsmål om statistikk?

SSBs informasjonstjeneste svarer på spørsmål om statistikk og hjelper deg til å finne fram på [ssb.no](http://www.ssb.no). Ved behov hjelper vi deg å finne riktig fagperson, og vi svarer også på spørsmål om europeisk statistikk.

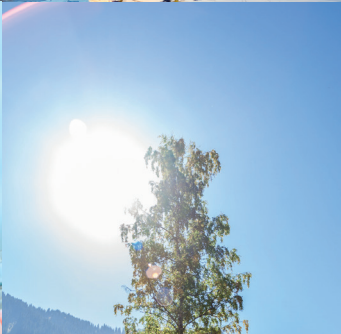
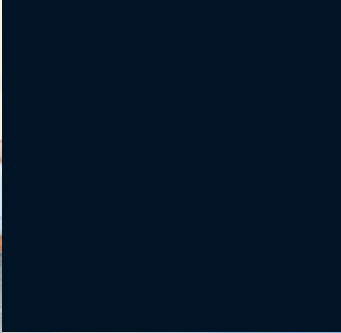
<http://www.ssb.no/omssb/kontakt-oss>

E-post: informasjon@ssb.no

Telefon: 21 09 46 42

Dette er Norge er gratis og kan bestilles på e-post: salg-abonnement@ssb.no
En PDF-versjon av publikasjonen finnes her: www.ssb.no/norge

Publikasjonen er utarbeidet av Jan Erik Kristiansen. Denne utgaven er oppdatert og redigert av en redaksjon ledet av Ingrid Modig.

© Statistisk sentralbyrå 2016

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9356-6 (trykt)
ISBN 978-82-537-9357-3 (elektronisk)
ISSN 2464-1693 (trykt)
ISSN 2464-1715 (elektronisk)